

XUDAFƏRİN

“Xudafərin harayından qalan mən!..”

Qəzet 1932-ci ildən çoxur № 3-4 (6779-6780) 21 mart 2017-ci il Cəbrayıl RİH-nin orqanı

NOVRUZ BAYRAMINIZ MÜBARƏK!

Novruz bayramı münasibətilə Azərbaycan xalqına təbrik

Əziz həmvətənlər!

Sizi Novruz bayramı münasibətilə səmimi qəlbən təbrik edir, hər birinize can sağlığı və xoş əhval-ruhiyyə arzulayırıam.

Novruz bayramı ulu babalarımızın zəngin mənəvi aləmini dolğun təcəssüm etdirir. Ən qədim təsəvvürləri qoruyub saxlamış bu bayram təbiətlə insanın sarsılmaz vəhdətinə dərin ehtiramın ifadəsidir. Odlar diyariENA onun hər gəlişi min illərin ənənəsinə uyğun, rəngarəng mərasimlər və el şənlikləri ilə müşayiət olunmuşdur. Milli özünüdərkin təşəkkülündə müstəsna mövqeyə malik Novruz ənənələri çoxəslik tarixi keçmişinə daim ehtiramlı yanaşan xalqımızın dünya mədəniyyətinə misilsiz töhfələrindəndir. Həmin ənənələrin müqəddəs erməğan kimi həmişə uca tutulması və layiqincə yaşıdalaraq gelecek nəsillərə çatdırılması hər bir azərbaycanının vətəndaşlıq borcudur.

Bahar bayramı dövlət müstəqilliyyimizin nallıyyəti olaraq rəsmi statuslu əsl ümumxalq bayramı səviyyəsində ölkəmizin bütün guşələrində qeyd edilir. Qloballaşma dalğasının geniş vüsət aldığı və dünyani sürətli dəyişikliklərə məruz qoymuş bir vaxtda o, tükenməz mənəvi gücü sayesində dini-mənəvi dəyərlərimizə, tarixi-mədəni irsimizə bağlılığımızın təntənesinə çevrilişdir. Yaz bayramı yenileşdirici ruhu və ilqə nefəsiyle insanlar arasında səmimi münasibətlərə yol açır, dostluq, mərhəmet və bərabərlik duyğularını gücləndirir, cəmiyyətin inkişafının ahəngdarlığını təmin edir. Onda gələcəyə inam aşılamak və könüllərdə ülvü duyğular oyandırıb xeyirxahlığı sövq etmək qüdrəti vardır. Ən yüksək dəyərləri özündə topladığı üçün də belə bir mənəviyyat xəzinəsi bəşəriyyətin mədəni irs nümunələri sıyahısında yer almışdır.

Mən torpaqlarımızın müdafiəsində mətinliklə dayanan Azərbaycan əsgərinə bayram təbriklerimi yetirirəm. Vətənimizin ərazi bütövlüyünün qorunması uğrunda şəhid olmuş qəhrəman övladların unudulmaz xatirəsinə bir daha ehtiramlı yad edərək onlara Allahdan rəhmət, yaxınlarına səbir diləyirəm.

Dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyinin rəmzi Novruz bayramını xaricdə yaşayan soydaşlarımızın milli məfkurə işiçində bizimlə birgə qeyd etməleri onlarda yurdumuzə bağlılıq hissələrini gücləndirir.

Arzu edirəm ki, öz gelişiyə bu gözəl bayram hər eve, hər ocağa bol razi-bərəket getirsin və hamınıza yeni sevinclər bəşər eləsin.

Xalqımızın əziz Novruz bayramı mübarek olsun!

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 17 mart 2017-ci il.

Cəbrayillilərin Novruz şənliyi

Martın 17-de Cəbrayıl rayon İcra Həkimiyətinin təşkilatçılığı ilə Bileşuvər rayonu 4 sayılı qəsəbə ərazisində Novruz bayramı ilə əlaqədar ümumrayon tədbiri keçirilmişdir.

Bayram tədbirini giriş sözü ilə rayon İcra Həkimiyətinin başçısı Kamal Həsənov açdı Novruz bayramı münasibəti ilə xalqımızı, həmçinin bütün Cəbrayıl camaatını səmimi qəlbən təbrik etdi. Novruz bayramının evlərə xoş ovqat, hər ocağa bol sevinc, razi-bərəket götirməsini dilədi.

Kamal müəllim növbəti Novruzumuzun işgal altında olan doğma Cəbrayılımızda qeyd olunmasını arzuladı.

Rayon məktəblilərinin rəsm əsərlərindən və Cəbrayıl xalçalarından ibaret sərgiyə baxış keçirildi. Qədim Novruz ənənəsi olan qovurğa qovrulması, sac üzərində yuxa bisirilməsi və yumurta boyanmasına tamaşa edildi.

Sədəqət Ağayevin aparıcı olduğu bayram tədbirinin bədii hissəsi də olunduqca maraqlı keçdi. Kosa və keçəlin şən, məzəli çıxışları, həmçinin rayonumuzun

təmənmiş müğənniləri Sədəqət Ağayev, Elman Məmmədov, Zəminə Hüseynova, Vüsal Zamanov, Xankişi Xankişiye və başqalarının bir-birindən gözəl ifalaları tədbir iştirakçılarında gözəl əhval-ruhiyyə yaratdı.

Bayram mərasimində rayonumuzun idman məktəbinin karateçiləri maraqlı idman nömrələri nümayiş etdirdilər.

“XUDAFƏRİN”

Türkiyəli jurnalistlər Cocuq Mərcanlıda

Milli Məclisin deputati, Beynəlxalq Avrasiya Araşdırıcıları İnstytutu İctimai Birliyinin rəhbəri Qəniro Paşayevanın dəvəti ilə Azərbaycanda olan Türkiyənin bir qrup tanınmış media qurumunun və jurnalist təşkilatlarının rəhbərləri martın 19-da Qaçqınların və Məcburi Köckünlerin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin təşkilatçılığı ilə Cəbrayıl

Mərcanlıda birinci mərhələdə 50 fərdi yaşayış evinin, məktəb binasının və müvafiq infrastrukturun tikintisi həyata keçiriləcək. Növbəti mərhələdə isə 150 evin və digər infrastrukturun tikintisi və bərpası nəzərdə tutulur.

Sonra nümayəndə heyəti 24 ilər Cocuq Mərcanlıda atəş altında yaşayan Oqtay Həziyevin evinə baş çəkiblər. Aile üzvləri ilə səhəbet zamanı 80 yaşlı Minarə Həkiyeva bildirib ki, onlar doğma yurdularını bir an da olsun tərk etməyiblər.

Cəbrayıl Rayon İcra Həkimiyətinin başçısı Kamal Həsənov qeyd edib ki, Oqtay Həziyevin ailəsi xalqımızın öz doğma torpağına necə bağlı olduğunu bütün dünyaya göstərib.

Kənddə aparılan tikinti-quruculuq işlərini müşahidə edən türkiyəli qonaqlar münəqşənin sülh yolu ilə həllinə ümidi bəslədiklərini bildiriblər.

vini Fuad Hüseynov, Cəbrayıl Rayon İcra Həkimiyətinin başçısı Kamal Həsənov, deputatlar Qəniro Paşayeva və Astan Şahverdiyev Cocuq Mərcanlı kəndinə gələn nümayəndə heyətinə ermənilərin işgal olunmuş torpaqlarımızda töötədikləri vəhşiliklər, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Cocuq Mərcanlı kəndinin bərpası ilə bağlı Sərəncamına əsasən, ərazidə aparılan minatəmizləmə əməliyyatları və tikinti işləri barədə məlumat veriblər. Bildirilib ki, işgalçi ermənilər orduşunu tərəfindən tamamilə dağıdılan Cocuq

Hesabat yiğincağı keçirilmişdir

Fevralın 28-də Bileşuvər rayonu ərazisindəki 4 sayılı qəsəbə klubunda Cəbrayıl rayon icra Hakimiyətinin başçısı Kamal İltifat oğlu Həsənovun 2016-ci ilin yekunu və 2017-ci ilde qarşıda duran vəzifələrə dair hesabat yiğincağı keçirilmişdir.

Yiğincaqdan önce 3 sayılı qəsəbə ərazisindəki parkda Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin abidəsi örnüne gül-çiçək dəstələri qoyulub, xatirəsi anılmışdır.

Prezident Aparatının məsul işçisi Ağəli Əhmədov, Milli Məclis üzvü Astan Şahverdiyev, rayonun rəsmi şəxsləri və ictimaiyyət nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilən yiğincağı RİH-nin başçısı cənab Kamal Həsənov açdı, əvvəlcə torpaqlarımızın bütövlüyü yolunda qurban gedən şəhidlərimizin əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edildi.

Rayon icra Hakimiyətinin başçısı öten ildə rayonda görülmüş işlərin yekunu və cari

yarada biləcək Taliş kəndi ətrafındaki yüksəkləklər, eləcə də Seysulan məntəqəsi düşməndən azad edildi. Bununla da Azərbaycan Ordusu xalqımızın ruhunda böyük bir canlanma yaratdı, işgəl altında olan torpaqlarımızın düşməndən azad olunacağına olan inamı daha da artırdı. Həmçinin bu tarixi zəfer soydaşlarımızın öz doğma torpaqlarına qayıdışi üçün bir stimul verdi.

Aprel döyüşündə Cəbrayıl rayonundan hərbi xidmətdə olan Qəhrəmanov Ruhin Əşref oğlu və İbrahimov Azər Mahmud oğlu şəhid olmuş, Qəhrəmanov Qəhrəman Əşref oğlu və Əliyev Elgün Ədalət oğlu yaralarılmışdır. Döyüşlər göstərdikləri şücaetə görə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 aprel 2016-ci il tarixli Sərəncamı ilə ölümundən sonra Ruhin Qəhrəmanov "İgidliyə görə" medalı, Məmməd İbrahimov "Hərbi xidmətdə fərqlənməyə görə" 3-cü dərəcəli medalı, Şəhid Ruhinin qardaşı - müddətən artıq hərbi xidmətdə olan

nın davamı oldu. Məhz Fərmanın əsasən bu ilin yanvar ayından etibarən kommunal xidmətlərin dəyeri və digər xidmətlər daxil olmaqla müəyyən edilmiş müavinət məcburi köçkünlərin şəxsi hesablarına ödənilir. Bununla köçkünlər kommunal məsəflərə qənaət etməklə, verilən aylıq müavinətlərin bir hissəsinə digər zəruri ehtiyaclarına sərf etmək imkanı qazanmışlar.

Daha sonra Kamal Həsənov öten il rayonumuz üçün əldə olunan uğurların statistik göstəricilərinə diqqəti yönəldi və bundan sonra da daha əzmlə çalışaraq rayon əhalisinin sosial-maddi rıfah halının yaxşılaşdırılması istiqamətində uğurlara nail olunacağına yiğincaq iştirakçılarını əmin etdi. Ölkə prez-

dentinin apardığı daxili və xarici siyasetə tərəfdar olmaqla rayon əhalisinin bir daha onun ətrafinda six birləşəcəyini əminlikle vurguladı.

Məruzə ətrafında rayon kənd təsərrüfatı idarəsinin rəis müavini Əziz Əzizov, Böyük Mərcanlı kənd tam orta məktəbinin direktoru Fəxrəddin Rəhimov, Dövlət Sosial Müdafiə Fondu rayon şöbəsinin müdürü Akif Məmişov, mərkəzi rayon xəstəxanasının baş həkimi Hüseyin Əhmədov və başqaları çıxışlar edərək rayon icra Hakimiyəti başçısının illik hesabatını kafi qiymətləndirdilər.

Daha sonra Əli Hümbətalyev, Kamışlı Rüstəmova, şəhid anası Səkinə Quliyeva, Əməkdar müəllim Rəhim Rəhimov, Əhməd Məmmədov, Cəcən Mərcanlı kənd sakini Atakişı Atakişiyev və başqaları yerlərdən çıxışlar alaraq təklif və fikirlər səsləndirdilər, qəsəbələrə qaz çəkilişi üçün ölkə rəhbərinin ünvanına minnətdarlıq duyğularını diley getirdilər və Rayon icra Hakimiyətinin öten ildəki fealiyyətinə yüksək qiymət verdilər.

Rayon icra Hakimiyətinin başçısı K. Həsənov çıxışlara yekun vuraraq, sonda rayonun Cəcən Mərcanlı kəndinin hazırda yeganə sakini olan və öz atasababa yurdunu heç vaxt tərk etməyən Oqtay Həziyev iştirakçılarının alış sədaları altında Fəxri Fərmanla mükafatlandırdı.

Prezident Aparatının məsul işçisi Ağəli Əhmədov, MM üzvü Astan Şahverdiyev çıxışlar edərək yiğincaqda səsləndirilən fikirlərə və təkliflərə münasibətlərini bildirdilər.

Ayrıca hesabat yiğincağının iştirakçıları adından ölkə prezidenti İlham Əliyev cənablarına Müraciət qəbul olundu.

Sakir Əlifoğlu

Məcburi köçkünlərə dövlət qayğısı

(Cəbrayilli məcburi köçkünlərin məskunlaşlığı qəsəbələrə təbii qazın verilməsi münasibətilə keçirilən tədbirdən qeydlər)

Bileşuvər rayonu ərazisində salınmış məcburi köçkünlərin "mavi yanacaq"ın verilməsi qəçqin və məcburi köçkünlərə dövlət qayığının tətənəsine çevrildi. 4 sayılı qəsəbə klubu öndə bu münasibətlə tədbir keçirildi. Tədbirdə Baş nazırın müavini, Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Əli Həsənov, SOCAR-in prezidenti Rövənəq Abdullayev, Nazirlər Kabinetin Aparatının qəçqınları, məcburi köçkünlərin və migrasiya problemləri üzrə şöbəsinin müdürü Qurban Sadıqov, "Azəriqaz" İstehsalat Birliyinin baş direktörü Əkbər Hacıyev, Cəbrayıl rayon icra Hakimiyətinin başçısı Kamal Həsənov və rayon ictaimaiyyətinin nümayəndələri iştirak edirdilər.

Tədbiri giriş sözü ilə Cəbrayıl rayon icra Hakimiyətinin başçısı cənab Kamal Həsənov açdı. O, qeyd etdi ki, məcburi köçkünlər daimi dövlət qayğısı ilə əhatə olunub. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, cənab İlham Əliyevin öten il dekabrın sonundan verdiyi tapşırıqə əsasən qəsəbələrə qaz çəkilişi qısa müddətdə başa çatdırılıb. Ümumilikdə 4456 abonentli olan bu qəsəbələrin qazlaşdırılması üçün birpilləli sistem əsasında 200 min 555 metr uzunluğunda müxtəlif diametri polietilen və metal borularla daşıyıcı və mehəllədaxili qaz xətləri çəkilib. Abonentlərin hər biri üçün ayrıca saygac və fərdi tənzimləyici quşarlıdır.

Baş nazırın müavini, Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Əli Həsənov Prezident İlham Əliyevin salamlarını Cəbrayıldan olan məcburi köçkünlərə çatdırıb. Ulu öndər Heydər Əliyevin ölkəmizdə qəçqin və məcburi köçkünlərin problemlərini daim diqqət mərkəzində saxlaşdırıb, məhz onun fərmanı serəncamları ilə Bileşuvər rayonu ərazisindəki çadır düşərgələrinin ləğv edilərək orada məskunlaşmış məcburi köçkünlərin yeni salınmış qəsəbələrə köçürüldüklərini diqqətə çatdırıb Əli Həsənov Ümummilli Liderin 1998-ci ilde Bileşuvər rayonu ərazisindəki çadır düşərgələrinə səfərinə, həmçinin 1999-cu ilde Bileşuvər rayonu ərazisində 4 məcburi köçkünlərin gəncin toy mərasimində iştirak etməsini minnətdarlıqla xatırladı.

Əli Həsənov bildirdi ki, Ulu öndərin siyasetini uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyev də qəçqin və məcburi köçkünlərə xüsusi diqqət və qayğı ilə yanaşı. "Dövlətimizin başçısı 2003-cü il oktyabrın 1-de prezident seçkiləri öncə ilk görüşünü məhz elə bu ərazidə Cəbrayıldan olan məcburi köçkünlərə keçirdi. O zaman Prezident İlham Əliyev çıxışında bildirdi ki, gün gələcək Cəbrayıl rayonu işğaldan azad ediləcək və biz sizinle inşallah, Cəbrayılda görüşəcəyik. Artıq o günlər yaxınlaşır və biz sizinlə Prezident İlham Əliyevi işğaldan azad edilmiş torpaqlarda qarşılıyacaqıq", - deyə Dövlət Komitəsinin sədri vurğuladı.

Baş nazırın müavini dedi: "Qaçqin və məcburi köçkünlərə diqqət və qayğı bu gün də dövlətimizin diqqət mərkəzindədir. Azərbaycan Respublikasının birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyeva da martin 9-da ilk müşəvərəsini bu probleme həsr edərək qəçqin və məcburi köçkünlərin probleminin ölkə-

nin əsas problemi olduğunu bildirdi". Cənab Əli Həsənov çıxışına davam edərək əmin etdi ki, Prezident İlham Əliyevin heyata keçirdiyi siyaset nəticəsində Ermənistən-Azərbaycan, Dağılıq Qarabağ münaqışasına son qoymacaq və biz sizinlə o torpaqlara qayıdacaqıq. Prezident İlham Əliyevin "İşğaldan azad edilmiş Cəbrayıl rayonunun Cocuq Mərcanlı kəndinə berpasi ilə bağlı tedbirler haq-

qında" bu il yanvarın 24-də imzaladığı Sərəncamda bunu deməyə əsas verir.

Baş nazırın müavini, cənab Əli Həsənov onu da vurğuladı ki, 1994-cü ilde ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə ordumuzun heyata keçirdiyi uğurlu Horadız əməliyyatı zamanı düşməndən azad olunan Cocuq Mərcanlı kəndində 23 ildir yaşayan Həziyevlər ailəsi dünyaya azerbaycanlıların torpağa, doğma elə, yurda, vətənə bağlılığını bir nümunədir.

Dövlət Komitəsinin sədri, həmçinin diqqətə çatdırıb ki, Prezident İlham Əliyevin apardığı uğurlu siyaset nəticəsində Ermənistən fəaliyyət, cinayətkar prezidenti artıq diz çöküb və bütün dünyada təkənmiş vəziyyətə düşüb. Hətta havadarları da ondan uzaqlaşıb.

Baş nazırın müavini Bileşuvər rayonu ərazisindəki məcburi köçkünlərin məskunlaşlığı qəsəbələrin Prezident İlham Əliyevin tapşırığı ilə qisa zamanda qazlaşdırılmasında eməyi olan hər kəs dərin təşəkkürünü bildirdi.

Tədbirdə iştirak edən SOCAR-in prezidenti Rövənəq Abdullayev əlamətdar hadisə münasibətlə məcburi köçkünləri tebrük etdi, son illər ölkənin hər yerində qaz təchizatı sisteminin yenidən qurulması, kənd və qəsəbələrin qazlaşdırılmasında istiqamətində görülen məqsədyönlü tədbirlərdən danışdı. Qeyd etdi ki, təbii qaz almayan yaşayış mentəqələrinin sürətli templərlə "mavi yanacaq"la təmin olunması xalqımızın rıfah halının daha da yaxşılaşmasına xidmət edir. Prezident İlham Əliyevin ölkənin qazlaşdırılması programının icrasını daim diqqət mərkəzində saxlaşdığını bildirən SOCAR-in prezidenti bu sahədə həyata keçirilən işlərin bundan sonra da davam etdiriləcəyini vurğuladı.

Cəbrayıl rayonundan olan məcburi köçkünlər Səkinə Quliyeva və Hidayət Səfərli çıxış edərək, onlara göstərilən diqqət və qayğıya görə dövlətimizin başçısına minnətdarlıqlarını bildirdilər. Qeyd etdi ki, qəsəbələrə "mavi yanacaq"ın bu günlərdə-Novruz bayramı ərəfəsində verilməsi onlara ən gözəl bayram hədiyyəsidir.

Cəbrayıl Rayon icra Hakimiyətinin başçısı, cənab Kamal Həsənov tədbiri yekunlaşdıraraq bir daha məcburi köçkünlərə göstərilən diqqət və qayğıya görə cəbrayillilər adından dövlətimizin başçısına minnətdarlığını bildirdi.

Sonra qəsəbələrə təbii qazın verilməsi bildirən rəmzi məşəl alovlandı, yaxınlıqdakı evlərdən birində - qəsəbə sakini Yaqub Ələsgərovun evinə təbii qazın verilməsi mərasimində qonaqlar və məsul şəxslər iştirak etdilər.

HİDAYƏT SƏFƏRLİ,
 "Xudafərin" qəzeti
 baş redaktorunun müavini

Fransa Respublikası Senatının Fransa-Qafqaz Dostluq Qrupunun sədri Andre Reysarın başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti Horadiz şəhərində və Cəbrayıl rayonunun işğaldan azad olmuş Cocuq Mərcanlı kəndində səfər edib.

Övvələ Cocuq Mərcanlı kəndində gələn nümayəndə heyətinə ermənilərin işğal olunmuş ərazilərdə tərəfdikləri vəhşiliklər, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin kəndin bərpası haqqında sərəncamına əsasən ərazidə aparılan minalardan təmizləmə və tikinti işləri barədə məlumat verilib. Bildirilib ki, işgalçı Ermənistən ordusu tərəfindən tamamilə dağıdılan Cocuq Mərcanlıda birinci mərhələdə 50 fərdi yaşayış evinin, məktəb binasının və müvafiq infrastrukturun tikintisi həyata keçiriləcək.

Fransa-Qafqaz Dostluq Qrupunun Cocuq Mərcanlı kəndində səfəri

Növbəti mərhələdə isə 150 evin və digər infrastrukturun tikintisi və bərpası nəzərdə tutulur.

Kənddə aparılan tikinti-quruculuq işlərini müşahidə edən fransız qonaqlar münəqşənin sülh yolu ilə həllinə ümid bəslədiklərini bildiriblər.

Sonra Horadiz şəhərinə gələn nümayəndə heyətinə Ermənistən silahlı bölmələrinin cəbhənin müxtəlif istiqamətlərində snayper təfənglərindən və minaatanlardan da istifadə etmekle atəşkəs rejimini pozmaları barədə məlumat verilib. Füzuli Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Ali Aliyev bildirib ki, düşmən atəşlərinə baxmayaq, rayonda həyat öz axarı ile davam edir. Sakinlər gündəlik mösiət qayğıları və təsərrüfat işləri ilə məşğul olurlar.

Diqqətə çatdırılıb ki, Cocuq Mərcanlı kəndi kimi, Horadiz şəhəri də Ermənistən silahlı birləşmələri tərəfindən işğal olunaraq dağıdılmışdı. 1994-cü ildə şəhər işğaldan azad edildikdən sonra burada geniş bərpa-yenidenqurma, abadlıq-quruculuq işləri aparılıb. Görülen işlər sayesində Horadiz bu gün gözəlliyi ilə seçilən abad bir şəhərə çevrilib. İndi Horadiz Fransanın Altıkirch şəhəri ilə qardaşlaşmış şəhərdir.

Görüşdə hemçinin Qaçınların və Məcburi Kōçkünlerin işləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədr müavini Fuad Hüseynov və Cəbrayıl rayon İcra Hakimiyyəti başçısının birinci müavini Arif Fəzəliyev iştirak etmişdir.

Xocalı faciəsi anıldı

Fevralın 23-de Bişəsuvar Regional Mədəniyyət və Turizm idarəesi Cəbrayıl rayon üzrə 6 sayılı qəsəbə klubunda Xocalı Soyqırımının 25-ci ildönümü ilə əlaqədar anım tədbiri keçirildi. Xocalıda şəhid olanla-

rın əziz xatirəsi yad edildikdən sonra Cəbrayıl rayon MKS-nin direktoru Vəsif Quliyev Xocalıda 613 nəfərin qətəl yetirilməsindən (onlardan 63 uşaq, 106-qadın, 73-nəfər qoca insan ol-

muşdu), 100 nəfərin şikəst olmasından, 1275 nəfərin əsir düşməsindən 150-nəfərin teleyinin hele de məlum olmamasından, 8 ailənin tamamıla məhv edilmişdən, 27 ailənin hər ailədən bir nəfərinin sağ qalmasından, 230 ailənin ailə başçısını itirməsindən, 200 nəfərin ayaqlarını don vurmasından danışdı.

Biləsuvar Regional Mədəniyyət və Turizm idarəesi Cəbrayıl rayon üzrə 6 sayılı qəsəbə klubunun müdürü Hüseyin Xudiyev də əməkdaşlığından diqqəti Azərbaycan ərazisinin tarixən imperialist qüvvələr tərəfindən parçalanmasına yönəltdi, Xocalı qətləməni Azərbaycanı parçalamış siyasetinin davamı və XX əsrin ən dəhşətli cinayət faktı kimi qiymətləndirdi.

Tədbirdə Xocalı soyqırımının 25-ci ildönümü ilə əlaqədar kitab sərgisi, foto-stend və rəsm sərgiləri də nümayiş olundu.

Hüseyin Xudiyev, Cəbrayıl rayon 6 sayılı qəsəbə klubunun müdürü

2017-ci il - "Islam Həmrəyliyi ili"dir

Novruz bayramı tolerantlıq örnəyi kimi

Şakir Albaliev,
AMEA-nın aparıcı elmi işçisi,
fəlsəfə doktoru, dosent

Tədqiqatçı Niyaz Niftiyev "Azərbaycanda birgəyəşayış və multikulturalizm" əsərində yazar: "Azərbaycan müxtəlif etnik və dini qurumların ənənəvi dözümlülük və ahəngdar birgəyəşayış üzərində qurulmuş və həyata keçirilən milli siyasetin aparıldığı coxmillətlə və çoxdınılökdür. Tarixən Azərbaycanda insanlar arasında milli, dini və irqi ayrı-seçkiliyə yol verilməmiş, tolerantlıq milli mentalitetimizə xas olmuşdur. Yüzlilliklə boyunca Azərbaycanda dünya dinləri və millətləri sülh və əmin-amənləq şəraitində dinc-yanaşı fəaliyyət göstərmişlər" (s.14).

Burada tolerantlıq amilinən ölkəmizdə aparılan milli dövlət siyaseti ilə əlaqələndirən müəllif eyni zamanda tolerantlığı haqlı olaraq milli mentalitetimizin xarakterik əlaməti ilə də bağlayır. Doğrudan da, geniş qələbe, saf təbiətə malik olan Azərbaycan xalqı yaranışından özgəsinə qarşı da, doğmasına qarşı da, qonşusuna qarşı da doğma və məhrivan münasibətdə olmuş, özü ilə özgələri arasında dini və irqi ayrı-seçkiliklərə görə nüfaz salmamış, əksinə, insani meyarları üstün tutmaqla humanist prinsiplər əsasında dostluq, qardaşlıq ittifaqına girmişidir. Elə bunun da nəticəsidir ki, ta əzəldən Azərbaycan torpağında tolerant bir mühit hakim olmuş və bu sağlam abhava bütün dövrlərdə olduğu kimi, müasir zəmanəmizdə də xalqımızın mənəvi ruhunun tələbi və istəyi kimi dövlətimiz tərəfindən qorunmuş və müdafiə edilmişdir. 2016-ci ilin ölkə prezidenti İlham Əliyev cənabları tərəfindən "Multikulturalizm ili" elan olunması isə məhz mental dəyərlərimizin və dövlətçilik siyasetinin həm-rəyliyinin bariz ifadəsidir.

Xalqımızın tolerantlıq ruhunun ifadəcisi kimi sonsuz sayıda etnik-psixoloji amillərdən doğan mənəvi dəyərlərimizi misal görtirmek olar. Xalqımızın özü ilə yaşıd olan Novruz bayramımızın özündə də biz tolerantlıq ənənəsinin əski çağlardan çağdaş dövrümüzədək özünü yaşatdığını əyani şahidiyik.

"Azərbaycan türkləri çox əzəli çağlardan əcdadlarının yaranış və töreni, əski maldar və əkinçilik görüləşləri, zaman və fəsil anlayışları, bolluq və firavanlıq istəkləri ilə bağlı silsilə bayramlar yaratmışdır. Bu bayramları zaman keçidkəcə daha əzəli ayın, etiqad, ənənə və mərasimlərlə, oyun və nəğmələrlə, yallı və rəqslerle bəzəyib tarixin yaddaşına hekk et-

mişdir. Yüzilliklər dolabında türk vətən və torpaq uğrunda cəngavərlək savaşlarında bu bayramların şirin nəgməsinin bəndi unudulanı da, rəngi solanı da, nəqşi pozulanı da olmuşdur. Lakin xalq bu bayramları unutmamış, zaman keçidkəcə daha çoşqan bir yaradıcılıqla nəgməsinin pozulmuş ahəngini, sözünün unudulmuş bəndini cilalamış, onu mənəvi varlığının daha qüdrətli rəqsini, yallısı, oyunu, tamaşası ilə bəzəmişdir.

Türkün bayramları bayramdan bayrama təzələnmiş, zinətənmiş, da-ha geniş torpaqlara, uluslara, ölkələre yayılmışdır. Türkün bayramına gələn qonşu eller onun min bir adət-ənənesini, merasiminin özü ilə aparmış, türkün bayramının öz elində öz bayramı kimi qoruyub saxlamış və onu böyük təntənə və toy-büsətla keçirmiştir. Türkün belə böyük, ulu bayramlarından biri də her il köhnə təqvimlə fərvərdin ayının 7-8-9-da, yeni təqvimlə mart ayının 20-21-22-də keçirilən Novruz bayramıdır".

Mərhum folklorşunas Azad Nəbiyevin bu fikirləri çox böyük metləblər işərə vurur. Türkün bayramının, adət-ənənə və merasiminin qonşu ölkələre aparılib, orada onların öz bayramları kimi qorunub, böyük təntənə ilə keçiriləsi amili türk təfəkkürün, türk mədəniyyətinin dünyadaki dominantlığı ilə izah olunmalıdır. Bəs bu dominantlıq hansı münasibətlə təzahür edir? Hər şeydən əvvəl, bu, türkərin

Novruz- "yeni gün", yeni ilin birinci günü demekdir. Azərbaycanda yeni ilin Novruz adı ilə qeyd edilməsinin çox qədim tarixi vardır. E.Ə. VI əsrdə aid olan qədim ədəbi abidə "Avesta"da ilin yeni günündə, Novruz bayramında təbətin oyanması təsvir olunur" (s.46-47).

Fikir verin, yəhudilərin "Pesah" bayramı, xristianların "Pasxa" bayramı öz mənşəyini Novruz bayramından götürür. Bu isə bilavasitə onu göstərir ki, bizim Novruz bayramımız professor Azad Nəbiyevin də təbirinə desək, "daha geniş torpaqlara, uluslara, ölkələrə yayılmışdır", bunun da bir təzahür bir milli hadisə qismində yəhudü mədəniyyətində "Pesah" bayramında, digər təzahür isə dini zəmində xristian dünyasındaki "Pasxa" bayramı ilə müşayiət olunur. Demək, Novruz bayramı həm millətləri, xalqları həmərəlik duyuları altında birləşdirən, həm də dinləri bir-birlərinə yaxınlaşdırıb-qovuşdurən tolerantlıq örnəyi kimi bütün dünyada özünün iradəsini-mənəvi gücünü nümayiş etdirir. Novruz bayramı o dərəcədə cahanşumul əhəmiyyətə malikdir ki, onu bütün dinlər və dünyagörüşləri müxtəlif terzərdə özünkünləşdirmə istəyində olmuşdur. Əgər İslam dünyasında Novruz bayramı Həzərəti Əlinin qızılı geyinib taxta çıxdığı günlə, yaxud Həzərəti Məhəmməde peyğəmbərin verildiyi günlə əlaqələndirilirse və hətta bu münasibətlə Novruz bayramında İslam dünyasının haram buyurduğu içkinin içilməsi yasaq olunursa, bu, Novruzun təkcə türk dünyasında yox, həm də türk-Islam dünyasında, bütövlükde Şərq aləmində yayıldığı və insanları milli-dini birliyə - dünyadaki sabit əhval-ruhiyyəni, sülhü qoruyub saxlamağa xidmət edən Bayram olduğunu bir daha təsdiqləməkdədir. Eyni zamanda əgər Novruz bayramı ümumiyyətə, Adəm peyğəmbərin yaradılıb-xəlq olunduğu gün kimi düşünülürse, bu

bütün dünyaya mədəniyyət yayıcıları kimi yüksək nüfuzunun göstəricisidir. Bəli, türkələr ta əski çağlardan bəşəriyyətə mədəni-mənəvi miraslar bəxş ediblər. Onların biri də yuxarıda Azad müəlliminin də fikirlərində ifade olunduğu kimi, Novruz bayramıdır. Novruz bayramı bir mədəniyyət hadisəsi kimi öz təsirini tekə türk-Islam dünyasında yox, digər dinlərdə və millətlərdə də göstərmişdir.

"Yəhudilərin "Pesah" dedikləri, xristianların "Pasxa" bayramı da mənşəyi baxımdan insanın təbəti inandıqları dövrün dünyəvi yaz bayramının davamından ibarətdir. Novruz yeni il bayramı kimi qeyd olunur və Novruzun da rəsmi bayram kimi keçirildiyi qədim və orta əsrlərdə o, dini əfsanələrlə əlaqələndirilmiş və ona dini bir mahiyyət qazandırmağa cəhd göstərilmişdir.

İslama görə, Novruz bayramı Həzərəti Əlinin doğum, taxta çıxdığı və Fatimə ilə evləndiyi gün hesab edilir. Lakin bu bayram eyni zamanda Həzərəti Məhəmmədin peyğəmbəriyə məbus olduğu, Cəmşid padışahın Azərbaycanda taxta çıxdığı, Həzərəti Adəmin yaradıldığı, Yunus peyğəmbərin balığın qarından çıxdığı və Nuh peyğəmbərin gəmisinin qaya oturduğu gündür və s. Bu isə o deməkdir ki, Novruz bayramı özü VII əsrə yox, daha qədimde yaradılmışdır.

Şakir Albalyev

2017-ci il - "Islam Həmrəyliyi ili"dir

Novruz bayramı tolerantlıq örnəyi kimi

Əvvəli sah. 3-də

Novruzun Yunus peyğəmbərin balığın qarnından çıxdığı gün kimi, yaxud Nuh peyğəmbərin gəmisinin quruya çıxıb qayaya toxunduğu gün kimi və s. hesab edilməsi düşüncəsi də Novruzun bir mərasim - bayram hadisəsi olmaqla tolerantlıq səciyyəsi daşıdığını göstəricisidir. Belə ki, Yunus peyğəmbər, eləcə də bütün digər peyğəmbərlər də hamısı bütün dinlər tərəfindən birmənalı şəkildə müqəddəs sayılır. Bu isə özlüyündə həm də o mənaya gelir ki, peyğəmbərlər hər bir din daşıyıcıları tərəfindən qəbul olduğuna kimi, Novruz bayramı da mərasimi akt olmaqla dini tolerantlıq baxımından xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu, həmçinin onunla izah olunmalıdır ki, hər bir peyğəmbər Allah elçisi olmaqla, öz üzərinde bəşəri əhəmiyyətli bir missiya daşımaq üçün fəaliyyət göstərir, bu mənada peyğəmbərlərin heyati bütün dünya insanları və bütün din mənşubları üçün bir evezolunmaz insanlıq örnəyidir. Əgər Yunus peyğəmbərin balığın qarnından çıxmazı bir peyğəmbərin nüvəsi, dünyaya gəlisi və insanlara özü ilə bir sevinc gətirecəyini səciyyələndirirsə, demək, həmin gün hesab olunan Novruz bayramı da dini baxımdan böyük məhəbbət və ehtiramın mücəssəməsi hesab olunur ki, bu da öz növbəsində insanlara dini tolerantlıq hissi nümayiş etdirməyə esaslı stimul verir. Yeni Novruz bayramının tolerantlıq örnəyi kimi qarşılanması özəyində dini-mifoloji-felsefi amillər dayanır.

Nuh peyğəmbərin gəmisinin dəryadan xilas olub quruya çıxdığı günə bağlanması düşüncəsi də Novruz bayramının xilasedici bir gün kimi insanlar arasında bayram edilməsi anlamına gelir. Başqa sözə, yeni gün anlamı veren Novruz bayramının mahiyəti bəşəriyyətə, insanlığa xidmet məqamı ilə üst-üstə düşür. Özgə cür ifadə eləsək, Novruzun dünya xalqları və dönya dinləri arasında böyük sevgi ilə qarşılanmasıın əsas səbəpleri bir tərəfdən dini məzmuna oturdurlub hansısa bir peyğəmbərin, yaxud dini hadisənin adı ilə izah olunmasındadır, digər tərəfdən də Novruzun mahiyətinin insanlara xilaskarlıq, firavan yaşayış bəşər etmək kimi mühüm funksiya daşımışında axtarılmalıdır. Cünki sadəcə dini baxımdan Nuh peyğəmbərlə əlaqələndirilməsinə görə yox, bu bayram həm də insanların Dünya tufanından xilas olunduğu günlər əlaqələndirilməsinə görə müqəddəs sayılır. Eləcə də dini nöqtəyi - nəzərdən Adəm peyğəmbərin xəlq olunduğu bir

müqəddəs gün kimi qələmə verilen Novruz bayramı bununla həm də dünyaya bəni-adəm övladının, yəni insanların bəşər olunduğu mübarek gün kimi dünyəvi düşüncədə özünə yer alır. Elə bu mənada simvolik bir həqiqət də vardır. Belə ki, Novruz bayramının yaşı ele bəşəriyyətin yaşı qədər qədimdir. Ona görə ki, Novruzu bir bayram kimi bəşər təfəkkür yaradıb, formalasdırımdırsa, demək, onun bir bayram kimi - mübarek gün kimi Adəm peyğəmbərin xəlq olunduğu günlər əlaqələndirilməsində də bir fəlsəfi məntiq özünü göstərir. Yəni Adəm peyğəmbər - adəmlərin, bəni-insanların peyğəmbəri-bilicisi olub, yetkin təfəkkür sahibi olan bəşər nəslini özüyündə simvallaşdırırsa, deməli, bu yetkin şüur səviyyəsinə malik bəşər nəslinin də özü ilə bərabər Novruz kimi cahanşumlu əhəmiyyətli, bəşəri deyərlə bir bayramı yaratması təbii id və bu iki amilin üst-üstə düşməsi də, eyni güne təsadüf etməsi də təsadüf yox, elə məntiqi zərurətin məhsulu idi.

Tədqiqatçı Kəmale Osmanovun dedikləri bu məqamda öz yerine düşür ki, "Novruzun əsasında eski xalq mərasimləri dayanır. Dünya xalqlarının bir çox mərasimləri də belədir. Onlardan bəzi ləri dini mahiyət qazandırılır və bələliklə də eski mərasim mədəniyyəti ilə dini adətlər birləşmiş olur" (s.46).

Bax beləcə, eski mərasim mədəniyyəti olan Novruz bayramı dini adətlərlə - dini dünyagörüşü ilə qovuşub, iç-icə girmiş və nəticədə dünyəvi dəyərlərlə dini deyərlərin birliyi kimi xalqlar, millətlər, dinlər arasında dostluğun, həm-rəyliyin ifadəcisinə çevrilmişdir.

Doğrudan da, tədqiqatçı K.Osmanovanın xatırlatdığı kimi "Xristianlar və Məsəviler 20-25 dekabr dan romalıların Güneşin dönmə kimi qeyd etdikləri eski "sətərnalı" bayramı, miladi təqvimin IV əsrində "Mövludi-İsa" bayramı kimi xri-

stianlar tərəfindən qeyd edilməsi" kimi hallar eyni ilə bizim Novruz bayramına da müncər edilə bilər. Dünyəvi bayram kimi meydana çıxmış, eski xalq mərasimlərimizin eks-sədəsi kimi dünyaya yayılmış Novruz bayramı müxtəlif dini görüşlərlə də çaprazlaşmış və sülhün, multikultural dəyərlərin və dini tolerantlığın bariz örnəyinə çevrilmişdir.

Novruz bayramının "Yaran suvar" (Bahar bayramı) adı ilə lezgiler tərəfindən də qeyd edilməsinən dənisan mərhum lezg yazarı Əfruz xanım Rəhimova "Ləzgilərin bahar bayramı" adlı yazısında göstərir ki, "Bahar bayramı lezgice "Yaran suvar" adlanır. "Yar"- bahar, "suvar" isə bayram demekdir.

(38), xüsusi buraxılış. Bakı, 2015, s. 31-32).

Burada bir-iki incə məqamın üstündə dayanmaq istəyirəm. Birinci, burada Novruz bayramı adı ilə təqdim olunan "Yaran suvar"- Bahar bayramı adındakı "yar"- bahar ifadesinin hem də qədimdə lezgilerde münbütlik tanrısi olması dələyi ilə də olsa, bayramın dini görüşlərlə bağlanılmasına işarə edir. Bu da, yuxarıda da qeyd olunduğu kimi, eski mərasimlə dini adətlərin birleşməsinə burada da göstərir. Bu isə təbiidir, cünki mifik görüşlərlə səsənən bu qədim xalq bayramına politeizm dövrünün qədim inanclarının da qaynayıb-qovuşması və bununla ilahişdirilməsi labüb proses idi.

Professor Cəlal Qasımov Novruz bayramının dini baxışlara qaynayıb-qarışmasından danişaraq göstərir ki, "Qədim Novruz ritual mifoloji kompleksi daha sonralar müxtəlif dinlərə nüfuz etmiş, ferqli dini-ideoloji baxışlara qarışmışdır. Belə hesab edirik ki, Novruz bayramı tarixən mövcud olduğu transmilli məkan-zaman sisteminde, əsasən, bir çox əhəmiyyətli mifoloji-dini, dini-ideoloji baxışların, dünyagörüşü sistemlerinin içərisində keçmişdir" (səh. 117).

Məsələye bu cür geniş rakursdan baxan alım daha sonra fikirlerini tezis şəklində salıb, ümumiyyətdən aparmaqla, belə bir sistemə salır:

"Müasir dünyada kəmiyyət və məzmun göstəricilərinə görə son dərəcə zəngin semantik struktura malik olan Azərbaycan Novruz bayramının simvolikasını, attributlar sistemini aşağıdakı mifoloji, dini sistemlərde və dini-mifoloji dünyagörüşlərində axtarmaq məqsədəyündür:

1. Şamanizmin (şamançılıq) dini, şaman mifoloji təsəvvürler sisteminin) nümunəsində eski türk mifoloji animistik dünyagörüşündə;

2. Əsas göstəricilər səviyyəsindən monoteist din səviyyəsinə qalxmış və Avropa tədqiqatçılarının "tanrıçılıq" ("tenqrianstvo") adlandırdıqları dinin nümunəsində türk dini-milli dünyagörüşündə;

3. Semantik mahiyyətinə görə politeizme dayanan zərdüştliyin nümunəsində eski Azərbaycan və İran ərazisində yaşayan etnosların qədim mifoloji-dini dünyagörüşündə;

4. Peyğəmbəri (vəhy daşıyıcısı) Musa (ə.) olan yəhudiliyin nümunəsində bu dini qəbul etmiş xəzər türklerinin dini-mifoloji dünyagörüşündə;

5. Peyğəmbəri (vəhy daşıyıcısı) İsa (ə.) olan xristian dininin nümunəsində bu dini qəbul etmiş türk xalqlarının dünyagörüşündə;

6. Peyğəmbəri (vəhy daşıyıcısı) Məhəmməd (s.) olan İslam dininin nümunəsində Azərbaycan və başqa müsəlman türk xalqlarının dini dünyagörüşündə" (səh. 118).

Görkəmli alım Cəlal Qasımovun bu müdədalarından da bir dəha açıq şəkildə Novruz bayramının dini tolerantlıq örnəyi olduğu aydın görünür. Əlbəttə, bu tolerantlıq Novruz bayramının bəşəri məzmun kəsb edən yüksək mənəvi ölçüleri özündə daşımı ilə əlamətdardır.

Ləzgilərin qədim çoxallahlılıq dindində Yar həm də münbütlik tanrısidir.

Bayramın azuqəsi hələ payızda məhsul yiğimindən dərhal sonra ayrıldı. Hər ərzağın saxlanması üçün qab və xüsusi şərait olardı. Bəzi ərzaqlar "kandu"da (ərzaq saxlanan taxta qab, əsasən on üçün nəzerdə tutulur), taxta çələklərdə, bəzi ərzaqlar isə yerde quyuqazilaraq "fur"da (taxıl, kartof qoyulmaq üçün qazilan yer), alma isə ayidöşəyi döşənmiş zirzəmida, qarpız, armud ot tayasının içinde saxlanardı. Uzun müddət saxlanması mümkün olmayan meyvelər isə təndirde xüsusi qabarda, "kalal"da (palçıqdan hazırlanın oval qab) quruduları. Məxsusi olaraq bəhər bayramı üçün ayırmış ərzaqlar "kandu"larda (taxtadan hazırlanmış qab) saxlanar, ağızı suvanar, küpler "xurx"la (küpün ağızını bağlamaq üçün dəri parçası) möhkəm bağlanardı. Evdə hamı bilirdi ki, bunlar ancaq bəhər bayramı ərefəsində açılacaq.

Ehtiyat ətin xüsusi şəraitdə qurudulub "kaxaj" (qaxac) şəklində saxlanması üstün tutulardı" (bax: "Azərbaycan - Elmı iş" (aylıq bəy nəlxalq elmi-nəzəri jurnal), №1

Əslində, burada bir təbii qanuna uyğunluq da özünü göstərir. Belə ki, əski çağlarda insanların mifik görüşləri ilə qovuşaq - sintez halında idi. Novruzun mahiyyətində münbütlik-artım tanrısının dini-mifik səciyyədə iştirakı bir-birlerini inkar yox, tamamlayan, təsdiqleyən amiller kimi çıxış edirlər. Bu məsələ də Novruzun dini-tolerantlıq məcəssəməsi kimi özünü göstərməsinə şərtləndirən hallardan hesab olunmalıdır.

O ki, qaldı ləzgilərdə bayram azuqəsini hazırlamağa payız məvsümündən başlanması amilində, bu fakt özü isə dolayı ilə də olsa, Novruzun təkcə bir fesilliyyəz, bəhər fəsl ilə məhdudlaşmadığını, Novruzun məvsümü sərhədlərinin payızı da, qış da əhatə etdiyini göstərməkdədir. Bundan başqa, Novruz bayramına tədarük üçün görülen ərzağın saxlandığı qabın lezgicə "kandu" adlanmasına, yaxud qurudulmuş etin lezgicə "kaxaj" (qaxac) adlanmasına, bu sözlər də qədim türk- Azərbaycan sözləri olub, Novruz bayramının özü kimi, Azərbaycan dilindən və mədəniyyətindən başqa xalqlarla kompleks halında transformasiya olunmasını göstərir. Belə ki, Cəb-

A. Minbaşı, A. Məmmədov, N. Sadıqov və F. Cavadovun müəllifləkləri ilə rus dilində "İstoriçeskoe orujie Azerbaydjana" ("Azərbaycanın tarixi silahları") adlı iriformatlı və nəfis tərtibatlı kitab işlə üzü görmüşdür. 2015-ci ildə Hərbi nəşriyyat təşəfindən buraxılan bu fundamental əsərə akademik Rafael Hüseynov, AMEA-nın müxbir üzvü Nizami Cəfərov, tarix elmləri doktoru Tufan Axundov, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Xəliyəddin Xəlli və hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Cabir Əhməd rəy vermişlər.

raf kimi təqdim edilir. Məsələn, "Qosudarstvo - qəlvini orqanizator orujeynoqo dela. Orujeynoe delo i voennoye stroitelstvo v drevnem Azerbaydjane" ("Dövlət silahlanma işinin əsas təşkilatçısıdır. Qədim Azərbaycanda silah sənəti və hərbi quruculuq") adlı - sərlövhəli yazıya Korneli Nepotun bələ bir fikri də çıxarılmışdır: "Xoçes mira - qotovsya k voynye" ("Sühl isteyirsənsə, mühabibəye hazır ol"). Əlbette, bu cü aforistik məzmun yükü daşıyan ifadələr həm də oxucunu əsərdə daşınan ideya ətrafında səfərber edir, oxucu fikrini silahlının tarixi ilə bağlı sadəcə rəsmi açıqlamalara yönəltməklə qapanıb qalmır, eyni zamanda silah(lanman)ın tarixi səciyyəsinə aydın

aparsaq, 2 cürdür: Mənəvi silahı, maddi silahı. Maraqlıdır ki, hər ikisindən meharetlə istifadə edir, hətta fiziki silah işlətməkden önce, mənəvi silaha da əl atır ve bu silahı ilə de düşmənlərini yene bilir. Koroğlunun mənəvi silahı deyəndə bəlkə də, önce ağıla gələn onun sazıdır. Yox, sazdan da əvvəl onun mənəvi gücü Qoşabulağın suyunun təsirində yaranmış gur səsdir - dəli nəresidir. Səsdir Koroğlunun ilkın mənəvi gücü (silahi). Bəlkə də bu səs, bu dəli nərə özünün alt qatında ecazkar səsi - danışq səsindən yaranan sözü - haqq sözü, düz sözü ifade edir. Yeni əvvəlcə rəqibinə haqq səsini ucalt, xoşaxoluqla haqq sözü dinc yolla başa sal. Əgər başa düşüb təslim olsa,

duğú üçündür ki, silah və silah dəstleri xalqımızın düşüncəsində müqəddəslişdirilmişdir. Elə bu cür müqəddəs xilaskarlıq missiyasının inikası olaraq da xalqımızın etnoqrafik mahiyətli bəzək-düzək məmələtlərində, miniatür rəsm əsərlərində və s. də silah-sursat təsvirlərinə rast gəlirik. Təsadüfi deyildir ki, bu kimi məqamlar da "Azərbaycanın tarixi silahları" kitabında özüne yer almışdır.

Həmçinin kitabın sonunda verilmiş termin göstəricilərinə dair izahlı lügətdə də biz yeri göldükçə bu cür milli möhürlərin izləri ilə bolabol rastlaşırıq. Bu qəbildən olan terminoloji leksikaya dair bir neçə nümunəyə diqqət yetirək:

1) "Bebut - ot Azerbaydjanskoqo "Bey-Buta. Bek simvola oqnya". Raznovidnost drevneqo azerbaydjanskoqo kinjala. XII vek. S XV veka rasprostranyetsya v Sredney Azii, İndii, Osmanskoy imperii i arabskom Vostoke. Kinjal s izoqnutim obyudoostrom klinkom V naçale XX veka - liçnoe orujiye unter-ofitsarov".

2) "Buta. - Simvol oqnya v Azerbaydjane". Raznovidnost vyunkovix rasteniy "Sarmaşiq". Drevneyşiy element i simvol kompozitsii ornamentalnoqo ukrasheniya v Azerbaydjane. Primenyalsya v miniatyrnoy jivopisi, kovrodele, prikladnom i orujeynom iskusstve, keramiceskix izdeliyax, arxitekture i tkaçestve" (səh. 573).

Kitabdakı bu kimi misallar kifayət qədərdir. Bu, nəyin əlamətidir? Mənəcə, bu suala elə kitabin 582-ci səhifəsində son cümlə olaraq haşiye içərisində iri hərflərlə verilmiş bir cümləlik aforistik kəlam cavab verir: "Orujeynoe iskusstvo Azerbaydjana imet drevnyuyu i slavnuyu istoriyu" ("Azərbaycanda silah sənətinin (incəsənətinin) qədim və şanlı tarixi vardır").

Demək, Azərbaycanda silah və silah sənətinə o qədər mühüm olmuş verilmişdir ki, bir tərəfdən silah-sursat emalatxanaları fəaliyyət göstərmədi, digər tərəfdən də xalqın mifik təfəkküründə və ədəbi-bədii yaddaşında özüne möhkəm yer edərək, xalq sənəti nümunələrinə də misilsiz təsiri ni göstərmədi. Nəticədə də digər xalq yaradılılığı nümunələrində olduğu kimi, təsviri sənət əsərlərində də silah-sursatla bağlı mozaik təsvirlər, ornamentlər və s. geniş şəkildə öz əksini tapmışdır. Bu kimi səbəblərən də haqlı olaraq "Azərbaycanın tarixi silahları" kitabında bu məqamlar sövq-təbii olaraq özünün parlaq ifadəsini tapmışdır.

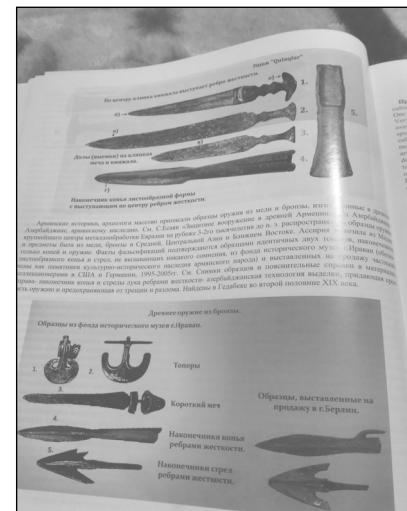
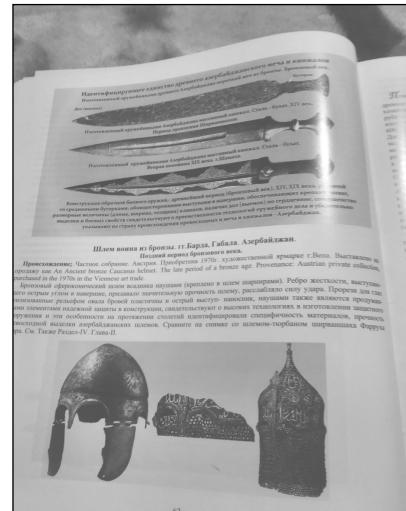
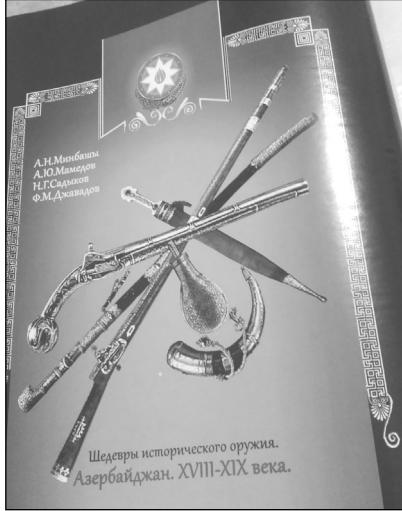
Bütün bunlar isə o qənaətə gəlməyə əsas verir ki, Azərbaycan xalq sənəti nümunələrində hərbi avadanlıqlarla bağlı çeşidlilərən rast gəlinməsi birbaşa xalqın silah sənətinə olan marağının göstəricisi olmaqla yanaşı, həm də silaha bir xilaskardıcı güc kimi yanaşılmasının əyani təzahürüdür. Bu, həm də qoruyuculuq missiyası daşıyan silahın özünün də xalq tərəfindən maddi-mədəni irsizim kimi qorunub saxlanılmasının təcəssümüdür.

Kitab müəllifləri A. Minbaşıyev, A. Məmmədov, N. Sadıqov, F. Cavadov Azərbaycanın tarixi silahlardan bahs edilən bu əsərlərində məhz Azərbaycanda tarixən mövcud olmuş ilkin soyuq silahlardan başlamaqla odlu silahın ixirasından sonra yaranan silahlardan barədə də sistemli şəkildə məlumat vermişlər. Ta XVIII-XIX əsrlər və ən nehayət, XX əsr - Böyük Vətən müharibəsi dövrü də daxil olmaqla müasir tipli silahlardan barədə də informasiyanın ehtiva olunduğu kitab bir daha Azərbaycanın əski çağlardan özünümüdafiə qüdrəti ilə bağlı tam dolğun fikir formalasdır.

Kitabın ilkin olaraq rus dilində nəşri müsbət haldır. Ona görə ki, oxucu masstabı da genişdir. Ancaq arzu edərdim ki, bu kitab yaxın gələcəkdə həm ingiliscə çap olunsun, yayılma arealı daha da genişlənsin, həm də doğma Azərbaycan dilində işləyəcək. Özümüzün maddi-mədəni sərvətimiz barədəki bu cür zəngin məlumatları doğma dilimizdə də oxuya bilek.

Şakir Albalıyev,
Fəlsəfə doktoru, dosent, AMEA-nın
elmlər doktorluğu üzrə doktorantı

Silahlarımız tarixin güzgüsündə

Ön söz, Giriş və 5 bölmədən ibarət olan bu möhtəşəm monoqrafiyada silahlıların yaranması, tanınması və s. ilə bağlı mövcud materialları mədəni-tarixi aspektində araşdırılıb, şərh olunur. Azərbaycanda silahqayırmama, silahşələmə sənətinin tarixi əsaslarından ətraflı bəhs açılır. Bu məqsədən ölkəmizdə soyuq silahlıların istehsalı üçün fealiyyət göstərmiş dəmirçilik emalatxanalarından, silah hazırlayan dəmirçilik ustalarından, həmçinin Azərbaycanın qədim filiz mədənlərindən biri kimi tunc, bürunc, dəmir, poladışləmə sahələrində mühüm təcrübənin olmasından genişliyi ilə dənişilib əyani təsəvvür formalaşdırılır. Eyni zamanda silahşələmə ilə bağlı onun nəzəri və maddi əsasları barədə də bölgü aparılmaqla əhatəli məlumatlar açıqlanır. Gösterilir ki, əgər Azərbaycanda silahşələmə ilə bağlı dənişarşək, metalişləmə sahəsində bürunc, dəmir, poladın alınması və s. ilə bağlı bir tərəfdən ölkəmizdə tarixi ərazisindəki arxeoloji materiallər buna maddi səbəb kimi dəlalət edir, ikinci tərəfdən də bunun mənəvi tərəfdən yanaşlıqdır əyani inikasını xalqımızın söz sənəti nümunələrindən genişliyi ilə eşidib məlumatlanır. Belə ki, həm elmi mənbələrdə, kitablarda, yazıçıların, şairlərin yaratdığı əsərlərde biz Azərbaycan xalqının məlik olduğu silah-sursat növlerinin mövcudluğu ilə rastlaşırıq, həm də qədim və zəngin folklor örnəklərimizdə - epos, naqıl, rəvayət, əfsanə və s. kimi xalq yaradıcılığı nümunələrindən Azərbaycanın soyuq silahları (eləcə də odlu silahları) ilə bağlı kifayət qədər informasiyalarla üzləşirik.

Bax, bu minvalla da həmyerlimiz Adil Minbaşının və eləcə də A. Məmmədov, N. Sadıqov və F. Cavadovun müəllifləri olduqları "Azərbaycanın tarixi silahları" adlı kitabında Azərbaycanın silahları ilə bağlı geniş, əhatəli məlumatlar sistemi şəkildə və tarixi xronologiya prinsipi gözlənilməklə gözədən keçirilir. Əsəri oxunaqlı və maraqlı, əyani edən cəhətlərdən biri və ümdəsi də ondan ibarətdir ki, dənişən silah növlerinin demək olar ki, müvafiq səhifələrdə əyani görünüşü də - əyani rəngli fotoşəkilləri də özünə açıq-aydın şəkildə yer almışdır.

Kitabda digər maraqlı məqamlardan biri də onun yüksək dizayn əsasında işlənməsidir. Belə ki, hər bölmədə, eləcə də hər başlıqın - paraqrafın altında hansısa bir müdrikin silahlı əlaqəli aforistik fikirləri də epiq-

düşüncə ilə yanaşmaq missiyası aşılıyır. Başqa sözlə, bu cür yazı metodu oxucu üçün silah və onun mahiyyətini bir yerde çözmək, dərk eləmək prinsipinin zərurətini ortaya qoyur. Bir məsələmiz var: "Kişilik xərc isteyir", əyani özünü kişi sayan kəs təkcə quru sözü ilə - "yeke-yeke dənişığı ilə" kişilənməməlidir. Yeri gəldikdə mənəvi iradəsi ilə yanaşı maddi cəhətdən də - cibinin xərci ilə də, vari-pulu ilə də adamların qabağına çıxmışı, sözü ilə yanaşı vari ilə də (əsində səxavəti ilə də) hünər göstərməyi bacarmalıdır. "Quru-quru qurbanın olum"la bir şey başa çıxmaz - əyani mənəvi potensialı fiziki iradə də tamamlamalıdır.

Bax silah ifadəsinin qarşılığı da mehə əyani şəkildə yeri gəldikdə bu maddi varın - fiziki gücün işarəsidir. Elə N.Kornelinin yuxarıdakı fikri də belə bir məqama işləq salır. Konkret olaraq bizim bu günkü üzləşdiyimiz Qarabağ probleminin çözülməsi məsələsinə də bu tezisi tətbiq etmək mümkündür. Belə ki, haqqın təmsilçisi olaraq biz öz haqq işimizi - Qarabağın Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olduğunu bir tərəfdən haqq səsizimizi ucaltmalıq dünəyaya car çəkməliyik - mənəvi baxımdan özümüzün haqqımızın müdafiəcisi olduğumuzu göstərməliyik. Bu öz yerində - bu, məsələnin mənəvi tərifidir. Amma digər tərəfdən isə biz problemi çözmək üçün özümüzün maddi baxımdan da gücümüzü-qətiyyətimizi göstərməliyik. Bu maddi-fiziki tərəf bir tərəfdən qorxmaz iradi keyfiyyətlərimizdirdə, ikinci tərəfdən də bu iradi keyfiyyəti gerçəkləşdirmə vasitəcisi olan silah-sursat avadanlığına malik olmayırmışdır, silahın gücü ilə mührəbəyə hazırlıq səviyyəmizdir.

Deməli, düşmənə öz əlimizin zərbini göstərməye - hərbi hər an hazır olmalıdır ki, düşmən sözə - haqq sözə ram olmayanda, onun burnunu ovub zorla özümüzə tabe etdirib, hərbin (silahlı) gücü ilə davarı yatazdır, dincliyyət-sülhü bərpa edəsən. Başqa sözə, fiziki-cismani gücün ifadəsi özünü hərb avadanlığı olan silahlıların varlığında təcəssüm etdirir. Mehə "Azərbaycanın tarixi silahları" kitabının müəllifləri də bu zərurətən doğulan bir ideyaya xidmət etməklə belə bir əsərə imza atıblar.

Heç təsadüfi deyildir ki, kitabda xalq qəhrəmanımız olan Qoç Koroğlu və onun əfsanəvi qüdrətə malik Misri qılıncı haqda da yeterli məlumat öz əksini tapmışdır. Elə Koroğlunun da silahı - güc vasitəsi, bölgü

Nazir Çerkəzoğlunun Yolu

Məmmədov Nazir Çerkəz oğlu 1953-cü ildə Cəbrayıllı rayonunun Dağtumas kəndində ziyali ailəsində anadan olmuşdur. 1960-1968-ci illərdə Dağtumas kənd 8 illik məktəbini, 1969-71-ci illərdə Bakı şəhəri Kooperativ Texnikumunu bitirmişdir. 1972-1974-cü illərdə Ukraynada herbi xidmətdə olmuş, 1975-1980-ci illərdə Bakı şəhəri M.F.Axundov adına Rus dili və Ədəbiyyatı Pedaqoji İnstitutunu bitirmiş, rus dili və ədəbiyyatı müəllimi, əlavə "terbiyə işləri üzrə metodist" ixtisasına yiyələnmişdir. 1980-1993-cü illərə qədər Cəbrayıllı rayonunun Dağtumas kənd orta məktəbinde müəllim və direktor müavini vəzifəsində çalışıb. 1980-1990-ci illərdə "Azərbaycan müəllimi", "Azərbaycan gəncləri" və digər dövri mətbuatda məqalələri ilə çıxış çıxışlar edir.

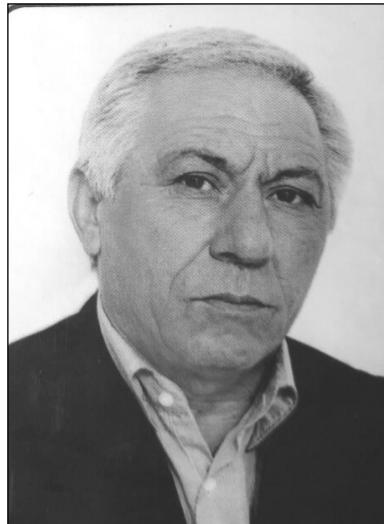
2012-ci ildə "Ağbulağın göz yaşlanması" ədəbi-publisistik xatirələr kitabı, 2013-cü ildə şair "Vahid Tumaslı dünyası" adlı əseri, 2014-cü ildə "Gəyən düzü" (roman, povest və həkayələr) kitabı, 2015-ci ildə "Gözləyəsi kimim var" kitabı ilə oxucuların görüşünə gəlib.

"Dirili Qurbar" məclisinin üzvü, "Qızıl qələm" media mükafatı laureati, AJB-nin üzvüdür. Qarabağ mühərbi veterani. Məcburi köçkünlər kimi Bakı şəhəri, Xətai rayonunda məskunlaşmış. Ailelidir, dörd övladı, altı nəvəsi var.

Bu yol həm de yazıçı-publisist Nazir Çerkəzoğlunun zəngin həyat xarakteristikası ilə dolu özü yoldur. Ümumiyyətlə isə hər kəsin həyat yolu həm de onun tale yolu timsalında olub, üzləşdiyi bütün olan-olmaz çətinliklərin - labirintvari yolların hamisiniñ gəlib bir nöqtədə kəsişdiyi mərkəzi yoldur. Bəli, tale yolu insan ömründən gəlib keçən bütün dolayların, cığırların, ara-bərə yollarının hamisiniñ bir ana xətdən keçdiyi mərkəzi yoldur. Bu yolin hüdüdləri, əhatə dairesi, məsafə ölçüsü və s. artıq hər kəsin fərdi tale yazısından asılı olan məsələdir. Yazıçı və şairlərin, alimlərin, mütəfəkkirlərin, bir sözə, zəngin döha sahiblərinin isə özlərinə məxsus olan zəngin, işqli tale yazıları - xüsusi taleləri olur ki, bu tale yollarında qətiyyətlə addımlamağı bacarmaq da elə onların özlərinə xas iradi - mənəvi keyfiyyətdir. Yoxsa ki, sıradan hər kəs bu ağır, keşməkeşli həyat sınaqlarından-tale yollarından hələ-həl addımlayıb keçə bilməz. O döha sahiblərinin araya-ərsəyə getirdikləri əsərlərinin hər biri isə bu tale yollarının nisbetində müəyyənəşir!...

***

Nazir Çerkəzoğlu yaradıcılığa çox gec başlamışdır. Yazdıqlarının isə cövhərində - mayasında özünü yazmaq duygusu hakimdir. Özünü yazmaq deyəndə yəni demək istəyirəm ki, öz dünyasından gəlib-keçənləri, görüb-eşitdiklərini, bildiklərini müəyyən bir məcra - biçimə salib oxucularına təqdim edir. Və bununla həm de sübut edir ki, insan - yazar heç fantastik dərəcədə özündən uzağa getmədən, elə özündən başlamaqla da yaradıcılıqda uğur qazana bilər. Əslində, hər bir geniş dünyagörüş sahibi olan insan ömrü qatbaqt kitabə bənzəyir. Hər kəs de öz xalqının övladı olmaqla sinesində, beynində mental duyğular gezdirir, et-

nopsixoloji keyfiyyətlər daşıyır. Onda qala həyatda müəyyən qədər yaşam təcrübəsi olan insan ola, təbii ki, o kəsin dünyaya - həyata baxış bucağı da çox zəngin olmalıdır. Mən ilk cümlədə Nazir Çerkəzoğlunun yazılılığa çox gec başlamasını elə belə gəlisişigözəl mənada diqqətə çəkmədim. Bəli, Nazir müəllimin bu gecikməyi prinsipcə onun iç dünyasında yiğilib - yatan "kitabların" öz oxucusuna bu gün daha mükəmməl və canlı şəkildə çatdırılmışında çox mühüm rol oynayır. Bu səbəbdən de onun yazdıqlarında ölüb-keçmiş olduğumuz və bu gün bize əlçatmadan nağıl kimi şirin dünyamızın eks-sədəsi zənginliyi ilə təsvirini tapıbdır...

N. Çerkəzoğlunun "Gəyən düzü" romanının məzmunu, mövzusu, ideya qaynağı bir yana qalsın, ordakı ayrı-ayrı parçalarda rast gəldiyimiz canlı həyat lövhələrinin təcəssümü də digər tərəfdən bizi təsirləndirir: "Əşrəf el yoluñ çıxanda süreti bir az da artırdı ki, qaranlığa qalmasın. Səmanın süd yoluñ xatırladan bu böyük El yolu dünyanın arşinə bənzəyirdi. Ucubucağı görünməyən Şirvandan, Muğandan-Mildən, Haramı səhralarından, Aran Qarabağdan uzanıb gələn cedarlanmış bu yol həm de istiqamətverici yol rolunu oynayırdı. Aran düzənləri, otaq, örüş sahələrini əhatə edən El yolu köç, tərəkəmə tayfalarını dağlara, yaylaqlara gedən yollara qovuşdurdu. Bütün dağətəyi yaşayış məntəqələrinə, obalara gedən yollar başlanğıcını burdan götürürdü" (səh. 63-64).

Bu cümlələrin üstündən elə belə sükutla keçib getmək olmur. Mən əbəs yerə yuxarıda göstərmədim ki, Nazir Çerkəzoğlu bir müəllif kimi özünü - gördüklerini, bildiklərini yazır. Burada təsvir olunan və həm de vəsf olunan El yolu Cəbrayıllı rayonunda - Dağtumas ərazisində doğrudan da, çox uğurlu bir metafora ilə bənzədilən gecələr səmada aydınca görünən Süd yoluñ xatırladır. Özü də bu El yolu - Cada yolu kimi də el arasında adlanırdı. Bu yol nəinki təkcə gündüzlər, həmçinin də gecələr də aralıdan yolların diqqətini işlək yol olduğundan süd kimi ağarmaqla cəlb edən bir istiqamətverici mayakı xatırladır. Dünyañın arşinə bənzədilən bu El yolu Dünyanın mərkəzi kimi təsəvvür olunur. Belə ki, Şirvanı, Mili-Muğanı, Həramı düzənləri, Aran Qarabağı bir-birinə bağlayan bu yol yazıcıının özünü də doğulduğu kənddən kənar əraziləre çıxış-giriş nöqtəsi kimi ömrü boyu müşayiət edib. Bütün yaşayış məntəqələrinə gedən yolların öz başlanğıcını El yoluñdan götürməsi bir yazıçı ki-

mi Nazir Çerkəzoğlunun gəldiyi ümumi qənaətdir. Göz açıb gördüyü, bütün həyatı boyu müəllifi daban-dabana təqib edib izleyən bu El yoluñ düşüncədə özüne bu cür möhkəm yer eləməsi təsadüfi deyil. Belə ki, arxaik düşüncədən gələn dünyanın ortası anlayışı bu gün də müasir çağda tarixi düşüncə tipi kimi yazıçıların əsərlərində təzahür edir. Nazir müəllim üçün vətən anlayışı o dərəcədə müqəddəsdir ki, o, hətta doğulduğu kənddə süd yoluñ xatırladan El yoluñ dünyani orta göbəyi kimi təqdim edir. Bu, həm də elə vətənə məhəbətin inikası kimi, vətənpərvəlik hissinin tebliği kimi anlaşıla bilər. Bir də ki, yol ümumi mənada elə göz açıb ayaq tutub yeriyəndən səninə bilavasitə yol yoldaşlığı eləyən vətən torpağının ayrılmaz parçasıdır, vətənin torpaqdan olan Yol adlı bələdçiçisidir. Yol - vətəni və vətəndaşı bir-birinə bağlayan fiziki-coğrafi bir ölçüdür. İnsanı vətən torpağına qovuşdurən yoldur; yollar bağlı olsa, vətənə gedib qovuşa bilməsən. Təəssüf ki, Nazir Çerkəzoğlunun da təsvir elədiyi - Dünyanın mərkəzi kimi dəyərləndiridi El yolu bu gün elsiz qalıb, bu gün doğma elini-obasını dağlara, yaylaqlara gedən yollara aparıb qovuşdurmur!..

Nazir müəllim həm də burada öz zəngin həyat təcrübəsindən çıxış edərək El yoluñ timsalında vətənimizin əlaqələndiricisi missiyasını yeriñ yetirən Yol müqəddəsliyini anlaşa sövq edir. "Yolun açıq olsun" alqışının daşıdığı məzmun yükünün ağırlığını bir daha bizlər anladır. İstər fiziki baxımdan, istərsə də mənəvi baxımdan yoluñ bağlı olmasına faciəsini bir daha bizlər çatdırır. Əger bu gün biz fiziki baxımdan öz cismimizə El yoluñ deyilən müqəddəs vətən yoluñna həsrətsiz, bu, bizim doğma vətənimizdən ayrılmıǵımızı göstərən faciəmdir. Yol fiziki mənada ne qədər müqəddəsdir, mənəvi anlamda da o dərəcədə vacib əhəmiyyətə malikdir. İnsanın tarixi taleyində Yol müstəsna dərəcədə mühüm rol oynayır. Hər kəsin həyatda yoluñ bağlı olması onun mənəvi mənada qaraçuxasının yatması - taleyinin bağlı olması anlamını verir. Deməli, fiziki mənada yol ne qədər zəruri həyati əhəmiyyət kəsb edirsə, mənəvi cəhətdən də yol insan ömrünün mənasını təşkil edən tale anlayışı ilə adekvat səsləşir.

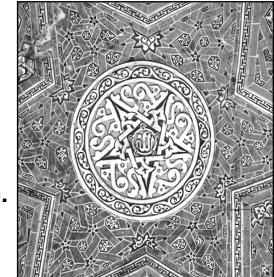
Həyatda hər kəsin öz yolu olmalıdır - əqidə yolu, inam, məslək yolu. İnsan həyatda bir aydın yola xidmet etməlidir. Niyyətində, qəlbində, düşüncəsində aydın yolu olmayanlar bədbəxt insanlardır. Müəyyən bir arzu, məqsəd naməne hər kəsin həyatda öz əqidə, inam yolu olmalıdır. Düşünəmizdəki yolumuz da, ayaqlarımızın altındakı yeriyəcəyimiz yolumuz da bizi qəriblik faciəsindən xilas edib, vətənimizə - El yoluña istiqamətləndirsin! Bütün yolların kəsişdiyi və birləşdiyi bir mərkəzi yol var - bu, vətən yoluñ, El yoludur. Hər kəs üçün dünyanın mərkəzi onun doğulduğu torpaqdır - vətəndir. El yolu bizi dünyanın mərkəzi olan doğma torpağımıza - vətənimizə aparıb qovuşdursun!..

Şakir Əlifoğlu

Folklorumuzda, etnoqrafik materiallارımızda, gündəlik həyatımızda və məişətimizdə güləbətin motivi ilə bağlı saysız-he-sabsız nümunələrlə rastlaşmaq olur. Xalq həyatı ilə six bağlı olan güləbətin mövsuzu yazılı ədəbiyyatımızda da təsirsiz ötməmişdir. Folklorla yazılı ədəbiyyat arasında qırılmaz körpük olan aşiq yaradıcılığında, habelə digər xəlqi ruhlu şeirlərimizdə də güləbətin ifadəsinin işlədiləşməsi xalq ruhunun yazılı ədəbiyyatımızdakı inikasıdır. Məsələn, Aşıq Ələsgərin Şəhnəbaniya həsr etdiyi ilk şeir bir Azərbaycan gözəlinin XVIII-XIX əsr milli geyiminin əyani təsvirini verir:

Güləvatın qayı ter sinən üstə,
Nə gözəl yaraşır qız, köynəyinə
Sinən Kəbə, köynək Kəbə örtüyü,
İzin versən sürtəm üz köynəyinə.

Gözəl yaranıbsan qalubəyadan,
Yanağın göyçəkdi güldən, laladan.
Zərgər gül doğrasın zərű-tiladan,
Əlindən gəldikcə düz köynəyinə.

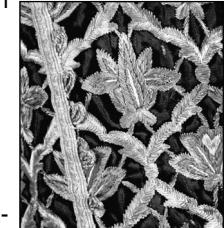

Şakir Əlifoğlu

AZƏRBAYCAN FOLKLORUNDAN GÜLƏBƏTİN MOTİVİ VƏ ONUN MİFİK SEMANTİKASI

XVIII əsr anadilli poeziyamızın inkişafında xəlqi ruhlu yaradıcılığı ilə xüsusi mərhələ açmış Molla Pənah Vaqifin aşağıdakı misraları da qızıl-gelinlərimizin güləbətin işləməli geyimlərindən soraq verir:

Barmağında xətəm, guşında tənə,
Gireh-gireh zülfün tökə gerdənə.
Güləbətin köynək, abı nimtənə,
Yaxasında qızıl düymə gərəkdir.

Bu poeziya nümunələrində əksini tapan etnoqrafik təsvitərinin məhiyyətini "Azərbaycan etnografiyası"nda "Bəzəklər" dən bəhs etən ocerke diqqət çəkməklə daha dərindən anlaşmaq olar:

"Azərbaycan qadın bəzəklərinin bir qismini də libasa bənd edilən ənənəvi zərgərlik sənəti nümunələri (yaxalıq, əteklik, çalkeçir-qarışqa, qoza-düymə, zəngəbənzər-qumrov, sikkə-düzmələr və s.), toxuma və hörmə bəzəklər (bafta, qaytanlı naxış, çapara, həremi, qaragöz, sərme (təksərme və qoşasər-mə), şəms, pürçüm, qotaz, pitik, buta, şahpsənd, güləbətin, muncuqlu tikmə, zəncirə və s.) və paltara vurulan müxtəlif bəxşə, tikiş və həşyələr (nəlbəki, görüş, dördtkə, büzəmə, de-jurka, ziqzag-sığırçıydi, cəhrəpəri, qayçılpulu, qoşasırıq, xoruzsayağı, qayı, dəhrəburnu, xanımsallandı, gəldirgə, ikisəpli, üçsəpli, dördəsaplı, doldurma tikiş, quyrum və s.) təşkil edirdi.

Bafta enli və dar bicimli olub, ipək və zərli saplardan toxunur, lavada, küləcə, arxalıq, baharı, çəpən və s. kimi qadın geyimlərinin yaxa, boyun, etək və qol kəsiklərinə tutulur. Özünəməxsus yaradıcılıq zövqü, tikmə və naxışsalma qabiliyyəti olan seriştəli qadınlar yuxarıda sözügedən toxuma, hörmə və naxış-tikiş nümunələrinin mahir yaradıcıları idilər.

Göründüyü kimi, qadın geyim kompleksini tamamlayan bəzək nümunələrinin əksəriyyəti daş-qasdan və qiymətli metalların zərif işlənməsindən ibarət olmuşdur". (Bax: Azərbaycan etnografiyası. 3 cild, ikinci cild. "Şərq-Qərb", 2007, səh.155).

Yuxarıda poeziya örnəklərinin bir daha bu etnoqrafik arayışda verilənlərin xalq sənətkarlarının dilindən bedii şəkildə təqdim olduğu yəqinləşir. Aşıq Ələsgərin dilində işlənən "güləbətin qayı" ifadəsinin etnoqrafik anlamı da, növbəti bənddə işlətdiyi "zərgər gül doğrasın zərű-tiladan" misrasının məzmuunu da Azərbaycan zərgərlik sənətindən, xüsusi də bu sənədə özünəməxsus yeri olan bəzək-düzək geyimlərimizdə xəbər verir.

Hətta "güləbətin" ifadəsi obrazlı məna kasb etməklə bayatılardırda da özüne yer almışdır. Texminən bir neçə il bundan əvvəl qəleme aldığı 100 yaşlı Mehliqa nənədən (indi dünyasını dəyişib, Allah rəhmət eləsin) belə bir bayati qəleme almışdım:

Dağlar başı tütündü,
Kimin bağıri bütündü?
Gəlin bir halallaşaq,
Dünya ölüm-itimdi.

(İnformator: Quliyeva Mehliqa Ədil qızı. Savadsız. 1912-ci ildə Laçın rayonu Corman kəndində anadan olmuşdu. 2014-cü ildə vəfat etdi).

Bu bayatinın digər bir variantına Rafiq Odayın təqdimatında "Şərur folkloru" (əsrlərdən gələn səsələr) kitabında aşağıdakı şəkildə rast gəldim:

Dağlar döşü tütündü,
Tütün güləbətindi.
Gəl otur səhbət edək,
Dünya ölüm-itimdi.

("Elm və təhsil", 2012, səh.81).

(Ardı gələn sayımızda)

DÜNYA BİR PƏNCƏRƏDİ

(ELEGİYA)

Deyirlər insanlar doğulduğu təbiətə çox bənzəyir. Təbiətin gözəlliyi, sərtliyi, həlimliyi o insanların xarakterində eks olunur. Yusif Camalov (əslində adı Məhəmmədəli id) amma ömrü boyu Yusif deyə çağırılardı) Cəbrayılın qala qapısı, dağ gözəli, insanların ilə berabər saflıq, mərdlik nişanəsi olan Sirik kəndində doğulmuşdu. O yurd yerlərinin mehribanlığı, istiliyi Yusifin canına, ruhuna hopmuşdu. Necə deyərlər, ipək kelefi kimi idi. Mərdanə, dostluqda möhkəm, mehriban, xüsusişlə ailəcənlə bir insan idi.

Mənim Yusiflə olan yoldaşlığımın, sonralar dostluğunuzun tarixi 40 ildən çox idi. Tale ele getirmişdi ki, fasılələrlə bu uzun illeri bir yerde işlədik. Bir ömürlük acılı-şirinli xatirelərimiz var. İndi onun yoxluğu, yurd-vətən nisgili ilə vaxtsız-vədəsiz köç etməsi məni odsuz- ocaqsız qovurur.....

....Son illər səhətindən, xəstəliyindən çox gileyənirdi. Zarafata salıb deyirdim ki, "ay Yusif, sən o xəstəliyi qonaq kimi qarşıla, sonra da qapıdan yola sal getsin". Özünəməxsus tərzdə gülməsəyb deyərdi ki, yaman üzlü qonaqdı, heç getmək fikri yoxdu.

Yay aylarında yaşadığımız məcburi köçkün qəsəbəsini 5-10 günlüyü istirahət üçün tərg edirdik. Hərəmiz bir məkana gedirdik. Yusif həmişə Daşkəsen dağlarını, Xoşbulaq yaylağını seçərdi. Doğma Sırınyı etrini o dağlardan alardı. Bir gün Xoşbulaq yaylağından qayıdanda mən zəng etdi. Dedi gel məktəbdə görüşək. Hal ehvaldan sonra penceyinin döş cibindən bir dəstə boyçıçəyi çıxarıb mən verdi, dedi qoxla, Sırınyı etri gəlir. Hər ikimiz kövrelədik... Bilirdim ki, boyçıçəyi Qala, Tey, Ziyarət dağlarının en matah (əziz) incilərindən. Yusif belə bir insan id, belə səmimi, həssas dost idi:

Zaman ömrün sirdəsimi,
Dünya, ağart yon daşımı,
Neylim, dərd qatdı başımı,
Dərman gəlmədi, gəlmədi!

Qarğanmışam, qurban olum,
Dərd ağlayır saçım, solum,
Tapılmadi xilas yolum,
Fərman gəlmədi, gəlmədi!

Əlvida, Yusif müəllim, elvida,
əziz dost, ruhun şad olsun!

Mirza
Mirimli,
şair, tarix
müəllimi

Bir Leyla müəllimə var idi bu dünyada: İbrahimqızı Leyla Hüseynova. Həmişə imzasının əvvəlinə atasının, sonra isə öz adını yazardı. Bu, həm onun bir azərbaycanlı kimi milli-mental keyfiyyətini əks etdirirdi, həm də doğulduğu ailəsinə - atasına olan sənsiz ehtiram və sevgisinə göstərirdi. Ata-anasından aldığı gözəl əzələ, tərbiyəni, saflıqı o, ömrü boyu özü ilə yaşıdı. Uşaqlıq illərinin saf, məsumluq dünyasını tələbəlik illərində şəhər hayatında da beləcə davam

Avgust ayının isti günlərində Bakı şəhərində əhalı istidən çox əziziyet çəkir. Ona görə də hər kəs imkanı daxilində şəhərdən uzaqlaşış dağ rayonlarına istirahətə gedir.

Havanın isti, soyuq olmağına baxmayaraq Azərbaycan adlanan bu məməkətin hər gusəsi gözəldir. Sara ana xeyli müddət idi ki, xəste idi. Onun bacısı Cavid xalasıının əziziyətindən xəbərdar idi. Biliirdi ki, xalası aylara müalicə olunub. Cox şükürler olsun Allaha ki, yönüberdir. Odur ki, Cavid xalasını yaşadığı və işlədiyi Qəbələ şəhərinə dəvət etdi.

Sara ana hələ Cavidin yeniyetmə çağında onu sevərek "Cavid əfəndi" deyə çığırındı. Bu gün o, Cavidin dəvətinə aila üzvlərinə bildirdi. Evde, ailədə razılıq oldu ki, Sara ana Cavidin teklifinə əsasən Qəbələ şəhərinə istirahətə getsin.

Sara ana 12 yaşlı nəvəsi Fatehi də özü ilə aparmığı qərara alıb Qəbələ şəhərinə yola düşdü. Yolboyu taksi maşında onunla nəvəsi Faihədən başqa Qəbələ şəhərinin sakini 16 yaşlı Aytac və onun anası da var idi.

Aytac ele bu il imtahan verib Bakı Dövlət Universitetinə qəbul olub. Özü də yüksək balla. Sara ana təhsili, elmi, biliyi sevən xanım idi. O bu gün onunla Bakı şəhərindən Qəbələyə gedən qəbələli qız Aytacın ali məktəbə qəbul olmasından sevinərək onu səmimiyyətlə təbrik etdi.

Taksi maşını Bakıdan uzaqlaşdıqca ruh oxşayan serin hava bu masında əyləşən sərnişinlərə xoş gelirdi. Maşın Ağsu ərazisində irəliləyirdi. Yolboyu dağların müxtəlif hündürlüklərində enişli-yoxusu doyları aşdıqca Sara ananın xəyalı dolasdı.

Bu xanım Qarabağlı qızı idi. 1993-cü ildə öz yurdundan, elindən, evindən didərgin düşməndü. Qarabağ torpağı erməni faşistləri tərəfindən qəddarcasına işğal edilmişdi. Ömürləri boyu Azərbaycan torpağında, Azərbaycan süfrəsində, Azərbaycan cörəyində gözü olan acıgöz nöker ermənilər Qarabağ adlanan bu cənət diyarı işğal edərən yüzlerle, minlərlə Azərbaycan oğul və qızları, ağıbərk anaları, nənələri, aqsaqqalları vəhşicəsinə qətə yetirmişlər. Sara ana bütün bunları düşünərək qəlbində bir bayati çığrıdı:

*Qarabağın bağı var,
Bağında yarpağı var.
23 ildir Qarabağa həsrətik,
Qarabağda yağı var.*

Uzun illər idı vətəninə, yurduna həsrət qalan Sara ana bu bayatını tez-tez dilinə gətirirdi. Hətta ele indiñ özündə də yay fəsilində bütün yayı Qərbi Azərbaycan yaylaqlarında keçirdiyi o xoş günlər, fərqli anilar yadına düşdü.

Qərbi Azərbaycan deyiləndə Azərbaycanın bir hissəsini Azərbaycandan ayırib Ermənistan Sovet Sosialist Respublikası yaranan keçmiş sovet hökuməti 1920-ci ildə Qərbi Azərbaycan torpağında ermənilə-

Mənəviyyat daşıyıcısı idi Leyla müəllimə

etdirdi. Sonradan yenidən doğulduğu Cəbrayıl rayonuna - Çaxırlı kəndinə gəlib orada, Maralyanda müəllim işlədiyi dövrlərə də o, əsl xalq müəllimi kimi mənəvi dəyərlərinin daşıyıcısı olmaqla həm də onu doğma şagirdlərinə aşlayanı oldu. Sağlam bir əqidə, təmiz vicdan gəzdirdi ürəyində, düşüncəsində.

1993-cü ildə isə eləm-abadan qəçqin-köçkün düşəndən sonra da Cəbrayilli saflığı, namuslu həyat tərzi qətiyyətə, inamlı qoruyub yaşıdı, özü canlı şəkildə cəmiyyətimizə asl bir örnek oldu.

Mənim İbrahimqızı Leyla xanım-la doğmalığımın bir səbəbi də elə on-dakı alicənablıq duyğularını, vətəna, torpağa, xalqımızı qarşı olan sonsuz sevgisini, insanlara, hadisələrə qarşı həssaslığını, duygusallığını görüb müşahidə eləməyim oldu. Bu hissələr onun iç dünyasının məhsulu olan ya-

zalarından da açıq-əşkar şəkildə görünəndirdi. Qəzetişimə göndərdiyi iri-həcmli yazısını oxuyunda Leyla müəllimənə şəxsən tanımurdum (bəlkə də müəllimlər arasında görmüşdüm, amma ünsiyyətimiz olmamışdı). Rayon təhsil səbəsindən müdirindən sıfariş elədim ki, gəlsin redaksiyamıza və yazılarından da götürüb götərsin. Beləcə, Leyla müəllimə ilə tanışlığımız başlandı. Təvsiyə elədim ki, yazılarını toplayıb kitab halında cap etdirək. Beləliklə, mənim redaktorluğum və on sözümlü İbrahimqızı Leylanın üç kitabı işq üzü gördü. Mənim zəmənatımla Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinə də üzv qəbul olundu.

İnsanlara qarşı çox diqqətcil olan Leyla müəllimə mənə də "Qiyamətləndirilməyən sevgi" adlı bir həkayə həsr etmişdi. Elə həssaslığı yazmışdı ki, mənim adım orada simvolik olaraq Şaiq kimi verilsə də,

oxucular zəng edib adıçəkilən həkayədə mənim həyatımdan bəhs açıldı-nı deyirdilər.

Bəli, Leyla xanum təkcə mənə yox, yaxından tanıtıb-bildiyi insanların hamisə qarşı belə can yandıran idi, bu, onun bütün yazılarında özünü əks etdirirdi. Elə bu duygusallığı, həssas düşüncəni, kövrək qəlb sahibini də onun yazılarının ruhundan oxuyub tanımış təsadüfi deyildi. Leyla müəllimən qızı Aliyə onun sağlığında işq üzü görməyən iki yazısını götərib mənə təqdim etdi, qızıda verməyimi xahiş etdi.

Yüksək mənəviyyat sahibi olan İbrahimqızı Leyla xanum Allahdan qəni-qəni rəhmət diləyirəm və mənəvi dəyərlərimizə olan ülvə baxışların ifadəsi kimi - mənəvi dəyərlərə yüksək eh tiram işğunda qələmə alınmış o yazıcların birini bu sayımında verirəm.

Sakir Əliyev

huna elə bil layla çaldı.

Uyma hər zülfü qara
sevgili canana, könül,
Bu vəfəsizlər edər
səni divanə, könül.

Mümkün olduqca çalış
yanmayışan eşq oduna,
Şəmdən gör nə çəkir
hər gecə pərvanə, könül.

Muğamın ecazkar səsi maşında oturan şirvanlı qızı - 16 yaşlı, ali məktəbə yenicə qəbul olmuş Ay tacı. Bu anda qərətənən oturur. Aytacın anası geri dönlüb Sara anaya:

- Muğamı siz qarabağlılar sevirsiniz, bizlər o qədər də yox, -dedi:
Sara ana bu sözdən alındı:
- Necə bəyəm, indi deyirsiniz ki, siz bu üreklerə od salan, könüllərə layla çalan müğamı heç sevmisiniz? -deye sual verdi.

Qadın:
- Yox, niyə ki, bizlər də muğamı xoşlaysıq. Lakin sizlər kimi bu müsələnin vurğunu deylik.

Sara ana:
- Xanım, gərək biləsiniz ki, müğam musiqi aləminin şahlıq tacıdır. İndi dünyanın cox yerində cox milletlər arasında yalnız Azərbaycan xalqına məxsus olan müğam insanlar arasında maraqla dinlənilir, - dedi?

Sara ananın qətiyyətə dediyi bu cümlə Aytacın anasını:

- Əlbəttə, bu belədir, - deməyə məcbur etdi.

Bu anda Səxavət Məmmədovun füsunxar səsində Azərbaycanın xalq mahnisi "Qara gilə" səslənirdi. Səsləndirdi yox e... e... Adamin üreyini dirigözli soyurredi...

Tabrizin küçələri dolanbadolan, Qara Gilə...

Sara ananın gözləri önünde torpağının 20%-nin yağı düşmən tərəfindən işğal olunmuş indiki Azərbaycan torpağı carlandı. Onun dağın xəyalı qədimdən-qədim yaraşıqlı Təbriz şəhərinə dolaşdı.

Hələ şəhərsalma bir elm kimi formalaşmadığı bir zamanda salınmış Təbriz şəhəri indinin özündə də göz oxşayır. Bir Azərbaycan gözəlinə hər olunmuş bu mahnı hər bir azərbaycanlı xoş gelir. Xüsusən də mahnı Səxavət Məmmədovun ifasında olanda.

Qəbələ ərazisində qalın meşə örtüyüne bürünmüş dağlar Sara anaya xoş geldi. Yadına yollar boyu irigövdəli, qollu-budaqlı qoz ağacları sıralanmış, yalçın qayaları, uca zirvələri, dərin dərələri ilə can dərmanı, şəfa ocağı olan "İstisu" sanatoriysi ilə cənnəti xatırladan Kelbəcər dağları döşdü. Beləcə acılı-şirinli xatirelər yaşayışan Sara anaya gelib Qəbələ şəhərinə yetişdi. Maşından düşən anda qarşısında hərbçi oğlan olan bacısı Qarabağlı Cavid gördü. Bu qədər məsafəni sağ-salamat qət etdiyinə görə Büyük Allaha şükrülər etdi.

25.09.2016

*Ibrahimqızı Leyla,
yazıcı-publisist, Azərbaycan
Jurnalistlər Birliyinin üzvü*

Yada düşər cənnət diyar

Sara ana.

Mənim Ağsu bölgəsinin enişli-yoxluşlu dolayları ilə irəlilədikdə yadına Qərbi Azərbaycanda olan "Əyri Qar" deyilən hündür dağın zirvəsinə qalxmaq üçün açılan şəkiz aşırımlı dolaylar döşdə. Sara ana çox həyəcanlandı. Bu anda sağ yanında oturan nəvəsi Fatehə baxdı. Allaha şükr elədi, həyəcanlanmış qəlbini ritmə çırpinirdi. Qərbi Azərbaycanın quş-qonmaz zirvələri, uçurumu dərələri, uzaqdan baxanda dağlara sarılmış örkeni xatırladan dolaylı yolları onun gözleri qarşısında bir dəha canlandı. O, bu şirin xəyaldan ayılmış kimi olub və sürűcündən soruşdu:

- Bəyəm bu qədər yol boyu bir bulaq yoxdur, maşını saxlaysısanız, bir qədər su içək sərinleyək?

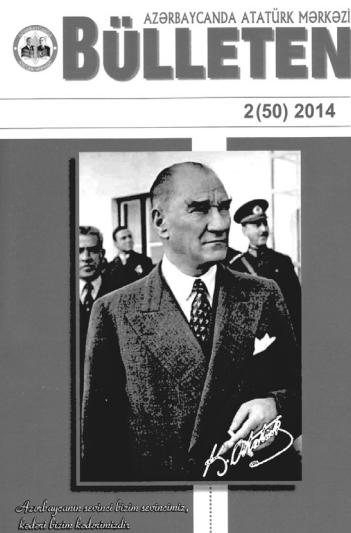
Bu suala sürücü cavab verməyə malac tapınca Sara ana yenə Qərbi Azərbaycanda xəyalən seyahət etdi. Gorus şəhəri ilə Bazarçay arasında ki yolun alt tərəfində "Südlü bulaq" adlanan bulaq yadına döşdə. Bu bulağın suyuna sanki süd qatılmışdır. Elə yaylağın etrafında bu bulağın etrafında kocə düşər, bulaqdan doynuca su içər, süfrə açıb, nahar edərdilər. Bu lezzətin dadi Sara ananın dilinin ucundu, qelbinin derinliyində hələ de yaşıyındı.

Bir de Bazarçay deyilən azərbaycanlılar yaşayış qəsəbədən üzüyüxarı çay boyunca getdiyindən məşənin dərin, six yerində dağın zirvəsindən axıb süzülə-süzülə üzüəşəği tükənlə "Süzgəc bulaq" deyilən bulaq yadına duşdu Sara ananın. Bu bulağın suyu o qədər şəffaflı qızılı, inanlıb qəlbəne doldu.

Basarkeçər mahali, Göyçə gələ, Dərələyəz, deyilən, Vedi, Zəngəzur adlanan qədim yaşış məskənləri - Azərbaycan xalqının esrəri boyu yaşayış yerləri, vətənləri olub. Sovet Hökuməti Azərbaycanın Qərbi Azərbaycan adlanan bu dilber güşəsini Azərbaycan xalqından alıb mənfur, qul, nöker ermənilərə hədiyyə edib və bu torpaqda - Qədim Azərbaycan torpağında.

Bütün bunları ürək yanğısı ile xəyalindən keçirən Sara ana indiki 23 illik Qarabağ dərdini, Qarabağ həsrətinə ağır yük kimi ürəyində daşıdı. Ağılna bir bayati çığrıdı:

*Qarabağ bağım ola,
Bostanım, təqim ola.
Yaşadıqça vətənim,
Ölsəm torpağım o*

AZƏRBAYCANDA ATATÜRK MƏRKƏZİ

2(50) 2014

Azərbaycanın sələmətli həyatının
kənddən kəndən başa gələcəyi.

Türkiyədə və Azərbaycanın bir sıra regionlarında Çələbilərlə bağlı yer adları və soyadlar vardır. Hətta Yevlaxda - Xaldanda milliyətçə türk olan Çələbi soyadı daşıyan ailə də yaşayır. Cəbrayıl rayonunda da 1937-ci il repressiyası nəticəsində dağıdılib viran qalmış 300 evlik Çələbilər kəndi mövjud olub. Eyni zamanda Çələbilər nəslinin nümayəndələri bu ərazilərdə - Zəngəzurda, Qarabağda camaatın and-güman yeri olub, övliya, pir kimi tanınır-sevilir, ziyyarət edilir.

Oxucularımız üçün, həmçinin bu sahə ilə maraqlananlar üçün də, tədqiqatçılar üçün də maraqlı doğuracağını düşünüb, Gürcüstan Respublikasında mövjud olan çələbilər qəbiristanlığı, eləcə də çələbi obası və kəndləri barədə məlumatı özündə daşıyan aşağıdakı yazımı olduğu kimi veririk.

Şakir Əlifoğlu

Borçalıda 200 ildən çox yaşı olan tarixi məzarlıq məhv olmaq təhlükəsi ilə üzüşib

Gürcüstanda azərbaycanlıların kompakt yaşadığı Marneuli rayonunun Lejbəddin kəndi yaxınlığında, Ehram çayının sol sahilindəki Damğaçı düzündə yerləşən və yaşı 1790-ci ildən hesablanan, Borçalı tarixini özündə əks etdirən qədim Çələbilər qəbiristanlığı bərbad vəziyyətdədir.

Məlumatə görə, dövlət tərəfindən tarixi-mədəni abidə kimi qeydə alınmayan məzarlıqla hələ de hasar çəkilməyib.

Ərəb əlifbasi ile fars, türk, Azərbaycan dillərində yazılan və tuf daşından olan qəbir-lər artıq əyilib və məzarlıq öz tarixi simasını tamamilə itirməkdədir. Məzarlıqda olan daşların yazılılarını ilk dəfə Azərbaycan alimi Məşədixanım Nemətova ve Lejbəddin kəndinin mollası, 90 yaşlı Abdulla Qədir oğlu oxub. Filologiya elmləri doktoru Şüreddin Məmmədli APA-ya bildirib ki, başdaşı epitafiyaları oxunmaz hala düşüb: "Bu qəbiristanlığının 200 ildən çox yaşı var. Burada dəfn olunanlar Borçalının Dəmirçihasanlı, Sətli, Nəzərlə camaatlarından, sultan nəslinin adamlarıdır".

Məlumatə görə, Borçalıda XVI yüzilin sonu - XVII yüzilin ortalarınınadək Borçalı-Loru xanlığı, Dəmirçihasanlı, Baydar sultanlıqları olub. 1677-ci ilin tarixi qaynaqlarında Borçalıda Çələbi obası qeydə alınıb. XVIII yüzilin əvvəllərində yaradılan Vaxuştinin coğrafi xəritəsində, gürcü dilində olan "Dəstur-ül-əməl" adlı sənəddə Alget çayı boyunda Çələbili

obasının adı var. 1728-ci ildə Osmanlıların tərib etdiyi "Tiflis əyalətinin müfəssəl dəftəri"ndə Baydar nahiyyəsində iki Çələbi kəndi qeydə alınıb. 1869-cu ildə isə bu kəndlərin sayı 10-dan çox olub. Qafqaz Arxeoqrafiya Komissiyasının Aktlarında (cild 6, hissə 2) da Dəmirçihasanlı sultanlığı barədə maraqlı məlumatlar var.

Şüreddin Məmmədli Çələbilər qəbiristanlığı barədə Gürcüstan Mərkəzi Arxivində əhəmiyyətli materialların (fondlar 226, 1448) olduğunu bildirib: "Çələbi qəbiristanlığı həqiqətən keşməkeşli tariximizin zengin bir parçasıdır. Oradakı epitafiyaları daha ciddi, daha yaxşı oxunmalı, şərh olunmalıdır. Qaş-Muğanlı qəbiristanlığında Borçalı xanı Məhəmməd xanın, Borçalı qoşun sərdarı Kazım xanın, Araplı kəndində Borçalı vəkili Əmircan oğlu Hacının herimlərinin (məqbərələrinin), qəbir daşlarının üzünü oxub aydınlaşdırmağa ehtiyac var. Bu, en aza qan yaddaşımızın gözünü açaraq tariximizi gələcək nəsilərə çatdırmaq üçün lazımdır. Bu xeyirxah işi davam etdirmək hər birimizin müqəddəs vəzifəsidir".

Nizami Məmmədzadə
Gürcüstan

"Azərbaycanda Atatürk Mərkəzi"nin
Bülleteni. №2 (50).2014. səh. 79-80

Dövlət qulluqçularının sayı və əmək haqqı haqqında

2017-ci il yanvarın 1-nə Cəbrayıl rayonu üzrə dövlət qulluqçularının sayı 157 nəfər olmuş və onların 14,7 faizini qadınlar təşkil etmişdir. Dövlət qulluqçularının 91,1 faizi 4-7-ci təsnifatları üzrə və 8,9 faizi dövlət qulluğunun yardımçı vəzifələrində işləmişdir. Rayon üzrə ümumi dövlət qulluqçularından 155-nin ixtisas dərəcəsi var.

Dövlət qulluqçularının 4,4 faizi 1 ilə qədər, 31,2 faizi 1 ildən 5 ilə qədər, 15,3 faizi 5 ildən 10 ilə qədər, 9,6 faizi 10 ildən 15 ilə qədər, 39,5 faizi isə 15 il və daha çox qulluq stajına malikdir. Dövlət qulluqçularının yaş qrupları üzrə bölgüsü aşağıdakı kimi xarakterizə olunur: 30 yaşa qədər olanlar 14,0 faiz, 30-34 yaşda 15,3 faiz, 35-44 yaşda 17,8

faiz, 45-54 yaşda 21,0 faiz, 55-62 yaşda 26,2 faiz, 63 və yuxarı yaşda olan dövlət qulluqçularının ümumi sayının 5,7 faizini təşkil etmişdir. İşleyənlərin 38,9 faizi 35-54 yaşlarında olanlardır. 4-7-ci təsnifatlar üzrə inzibati vəzifələrde çalışanların 1,9 faizini yerli icra başçısının müavinləri, 22,3 faizini şöbə müdürü, 17,8 faizini şöbə müdirinin müavinləri, 5,7 faizini sektor müdirleri, 24,8 faizini baş məsləhətçilər, 1,9 faizini böyük məsləhətçilər, 10,2 faizini aparıcı məsləhətçilər və 6,4 faizini məsəhətçilər təşkil etmişdir. Dövlət qulluqçularının orta aylıq əmək haqqı 2016-ci ildə 520,3 manat təşkil etmişdir.

S.Süleymanov,
Rayon Statistika İdarəsinin rəisi

Baş redaktor:
Şakir Əlif oğlu
ALBALIYEV

Qəzet Ədliyyə Nazirliyində qeydə alınıb.

H/h:55233080000

kod: 200888

VÖEN: 9900003611

M/h: 013010001031

Kapitalbankın Cəbrayıl filialı

VÖEN: 8200035441

Ünvan: AZ 1037, Bakı şəh.,

Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə

"Azərbaycan" nəşriyyatı.

Telefon: (051) 441-15-82

Cəbrayıl rayon prokurorunun 2017-ci ilin 2-ci rübündə yaşayış yerləri üzrə vətəndaşların qəbul vaxtları

S/S	Yaşayış yerinin adı və qəbul yeri	Qəbul vaxtı	Qəbulu keçirən şəxs
1.	Beyləqan rayonu Milabad kəndində yerləşən Cəbrayıl rayonu Dağtumas kənd tam orta məktəbinin fəaliyyət göstərdiyi inzibati bina	14.04.2017-ci il Saat: 14:00	Prokuror Maarif Hüseynov
2.	Biləsuvar rayonu ərazisində məcburi köçkünlərin məskunlaşduğu 1 sayılı qəsəbə.	21.04.2017-ci il Saat: 15:00	Prokuror Maarif Hüseynov
3.	Bakı şəhəri, Sabunçu rayonu, E.Mehdiyev küçəsində yerləşən Cəbrayıl rayonu 25 sayılı tam orta məktəbinin fəaliyyət göstərdiyi inzibati bina	06.05.2017-ci il Saat: 11:00	Prokuror Maarif Hüseynov
4.	Şabran rayonu Qarabağlar məcburi köçkünlərin qəsəbəsi	20.05.2017-ci il Saat: 11:00	Prokuror Maarif Hüseynov
5.	Biləsuvar rayonu ərazisində məcburi köçkünlərin məskunlaşduğu 2 sayılı qəsəbə.	16.06.2017-ci il Saat: 15:00	Prokuror Maarif Hüseynov

Elegiyadan doğulan şəhadətnamələr

17. Səninle ilk dəfə getdiyimiz içəriş-hərin dar küçəsini buldozerin qabağına verir qazılıb-tökürdürlər. Üreyimdəki səninla bağlı həzin, nisgilli xatirələrinin ünvanı olan bu məkanı dağıdıb sökməkle el bil körül dünyamı pərsüm edirdilər. Sən de beləcə qəlbimi didib parçaladın, könlüm evinin içinə girib elek-vələk elədin. Amma bununla nə içərişəhərin qədim tarixini, nə ubadan uyuyan xatirələri tamamilə silib atmaq olmaz, nə de ki, sən özünə mənim qəlb evimdən çıxarıb eşiyə ata bilməzsən. Elə könlümdəsen ki, könlümdəsen. Yerini heç ne ile evəz etmək olmaz...

18. Şeytanlar taleyimlə oyun oynadılar. Elə eməl-fel, elə tilsim-cadu etdilər ki, tövbe-əsteğfürrülər, Allah da bu oyuna şahmat taxtasında şah mat olan kimi mat-qu tu quruyub mat qaldı.

Ancaq şeytanların qəlebəsi müvəqqəti olur. Allahnın bir adı da Qəhhardır - yeni qəhr edən. Görmürsənmi Türkiyənin televiziya kanallarında tez-tez "Allah kahr (qəhr) etsin" ifadəsi işlədiril. Mənim Allahım da şeytanları qəhr edib cəzalandıracaq və sonda qəlebə menim olacaqdır. Çünkü şeytanlardan ferqli olaraq Allahın bəxş etdiyi (qəlebə) daimi olur...

19. Güneş batır, sabahdan yenidən zühr edir -yeni dirilir, ölmür. Amma bəlkə də güneş batırken ölü və sabah o güneşin yerinə bir başqa birisi dünyani səyahətə çıxır. Hər gün bir yeni güneş özünün bir günlüğü ömrünü başa vurub ölüür (qırub edir).

Cəbrayıl RİH, YAP rayon təşkilatı və "Xudafərin" qəzeti

İsmayılova Feyzə Əyyub qızı
Əhmədova Gülbeniz Mübarek qızı
Quliyev İbrahim Yaqub oğlu
Verdiyev Məhəmməd Allahyar oğlu
Məmmədov İsmayıł Rauf oğlu
Bayramova Vəzife Arşaq qızı
Qasimov Qadir Məmmədxan oğlu
Quliyeva Fatma Həmid qızı
İbrahimova Fitat İbiş qızı
Sədətquliyeva Ofelya Qardaşan qızı
Həsənova Məleykə Mürsel qızı

Abduləzimov Hafiz Cəmil oğlu
Vəliyeva Anaş Məhiyəddin qızı
İsmayılov Nizam Qulam oğlu
Həmzəyeva Narxanım Adil qızı
Atakişiyev Nurlan Azər qızı
Mehdixanov Qədir İsmayıł oğlu
Mustafayeva Samaya Yusif qızının vəfatlarından kədərləndiklərini bildirir və ailə üzvlərinə dərin hüzn-lə başsağlığı verirlər.

Allah rəhmət eləsin!

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə biler.

Materiallardakı faktların doğruluğuna müəlliflər cavabdehdir.
Olyazmalar geri qaytarılmır.

Qəzet "Açıq Səma" qəzeti kompüter mərkəzində yiğilib, səhifələnib və "Azərbaycan" nəşriyyatında çap edilib.

albalievshakir@rambler.ru

Sifariş №: 804

Tiraj: 1000